

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Had- és Rendészettudományi Szekció

Budapest, 2025. április 22–24.

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

**Az iskolai ámokfutások pszichológiai folyamatai és a tettesek
identitásformáló tényezői európai viszonylatban**

Jelige: pátosz

Pályamunka lezárásának időpontja: *2024. szeptember 19.*

2025.

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS.....	4
1.1. A kutatás háttere és célja	4
1.2. Hipotézisek	6
2. AZ ISKOLAI ÁMOKFUTÁSOK PSZICHOLÓGIAI FOLYAMATAI.....	7
2. 1. Az iskolai ámokfutás eredete, típusai és definíciója	7
2.2. Az iskolai lövöldözések főbb pszichológiai elméletei és elkövetői tipológiái.....	9
2.2.1. A pszichopata elkövetők csoportja.....	10
2.2.2. Pszichotikus elkövetők.....	12
2.2.3. Traumatizált elkövetők.....	13
2.3. Az iskolai ámokfutások pszichológiájának Waldrich-féle megközelítése	13
6. IDENTITÁSFOMÁLÓ TÉNYEZŐK SZEREPE AZ ISKOLAI ÁMOKFUTÁSOK ESETÉBEN	15
6.1. Az elkövetők identitásformáló folyamatai és tényezői	15
6.2. Családi hátterek és családi kapcsolatok	15
6.3. Iskolai környezet és társadalmi beilleszkedés	16
6.4. Az internet és a média hatása	17
7. A DÖNTÉSHOZATALI FOLYAMAT ÉS A CSELEKVÉSI MECHANIZMUSOK.....	19
7.1. Mentális zavarok.....	19
7.2. Személyiségzavar	20
7.3. Az öngyilkosság és az iskolai ámokfutások közötti kapcsolat	21
8. PSZICHOLÓGIAI DINAMIKÁK AZ ESEMÉNYEK ELŐTT, KÖZBEN ÉS UTÁN	23
8.1. „Copycat” jelenség	23
9. KUTATÁSMÓDSZERTANI FEJEZET	25
9.1. Kutatói kérdések.....	25
9.2. Hipotézisek	25
9.3. A minta kiválasztásának szempontrendszere	26

9.4. A választott kutatásmódszertani eljárás bemutatása	27
9.4.1. Esettanulmány, mint módszer	27
10. A KUTATÁS MEGVALÓSÍTÁSÁNAK FOLYAMATA	28
11. ESETTANULMÁNYOK BEMUTATÁSA	29
11.1. Hazai egyetemi ámokfutás.....	29
11.2. Kauhajoki-i ámokfutás	34
11.3. Trollhättan-i esettanulmány	40
12. HIPOTÉZIS-VIZSGÁLAT	46
13. ÖSSZEGZÉS ÉS KONKLÚZIÓ	48
13.1. A kutatásból megállapítható következtetések	48
13.2. Az eredmény gyakorlati felhasználhatósága	49
13.3. Limitációk	50
13.4. Kitekintés, jövőben megvalósítható kutatások és azok irányai	50
IRODALOMJEGYZÉK	51
Jogforrás	51
Felhasznált irodalom.....	51
Internetes hivatkozások	54
ÁBRAJEGYZÉK	55

1. BEVEZETÉS

Az utóbbi évtizedekben az iskolai ámokfutások jelentős figyelmet kaptak a médiában és a többi tájékozódást szolgáló platformon egyaránt. Az oktatási intézményekben történő lövöldözések nemcsak az Amerikai Egyesült Államokban, hanem Európa számos országában is megjelentek. Az ilyen események nemcsak szörnyű tragédiák, hanem olyan komplex pszichológiai jelenségek is, amelyeket teljes egészében meg kell értenünk ahhoz, hogy hatékony megelőzési stratégiákat hozhassunk létre, továbbá ezek ismerete elengedhetetlen a beavatkozáshoz is.

Dolgozatom célja, hogy feltárjam az iskolai ámokfutások pszichológiai folyamatait és a tettesek identitásformáló tényezőit európai viszonylatban.

1.1. A kutatás háttere és célja

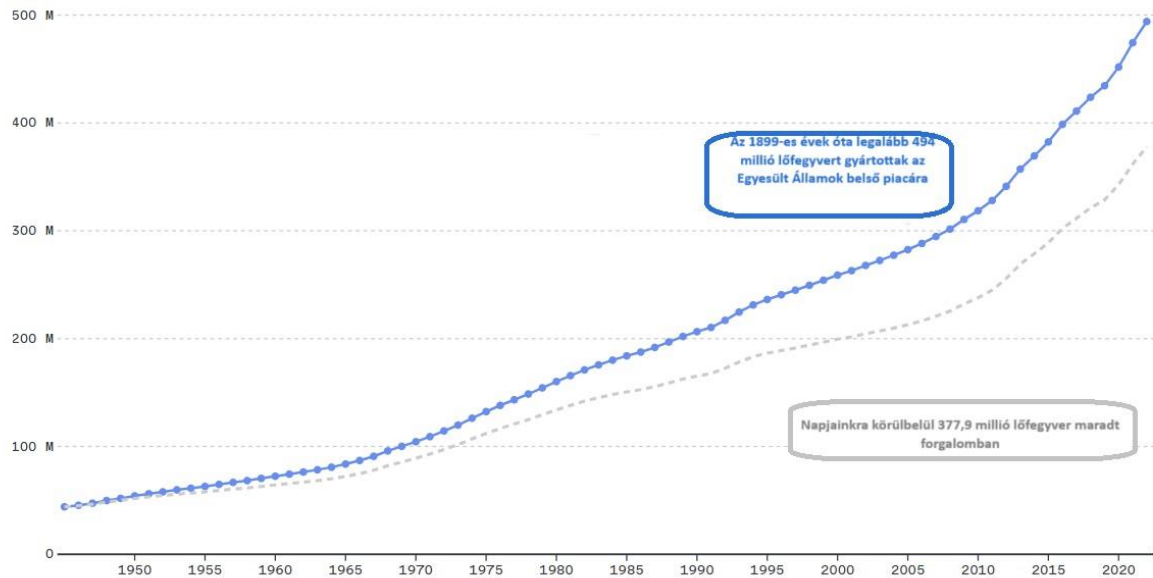
Az iskolai ámokfutások komplex cselekmények, amelyek mögött több pszichológiai, társadalmi és kulturális tényező áll. Mára Európa-szerte az ilyen incidensek száma emelkedő tendenciát mutat, ami nagy veszélyt rejt magában.

Az európai hírek és a legtöbb kutatás az Egyesült Államokban elkövetett iskolai lövöldözések feldolgozásával foglalkozik, melynek több oka is lehet:

1. A statisztikai adatok és a gyakoriság: Az Egyesült Államokban az iskolai lövöldözések és ámokfutások száma sokkal magasabb, mint Európában.¹ A jelenség azért kaphat nagyobb figyelmet, mert gyakrabban fordul elő, ezáltal nagyobb hatást gyakorol az amerikai társadalom moráljára.
2. Társadalmi és politikai viszonyok: Az USA-ban a fegyvertartás kérdése rendkívül megosztja a társadalmat. Rendszeresen felmerül a lőfegyverhez jutás szabályainak módosítása. A lőfegyverekhez való könnyű hozzáférés és a fegyvertartás kultúrája hozzájárulhat az ámokfutások magas számához. A könnyű hozzáférést statisztikai adatok is alátámasztják. Az Egyesült Államok lakossága 341,7 millió fő². Eszerint az amerikai lakosságra személyenként kb. 1,1 lőfegyver jut.

¹ School Shootings by Country 2024 (worldpopulationreview.com)

² United States Population (2024) - Worldometer (worldometers.info)

1. ábra Fegyverbirtoklás az Egyesült Államokban
 Forrás: How Many Guns Are in the U.S.? (thetrace.org)

3. Médiafigyelem: Az amerikai médiumok nagyobb nemzetközi hatással bírnak, és gyakran részletesen beszámolnak az iskolai átokfutásokról. Ez a globális médiamegjelenés hozzájárul ahhoz, hogy az amerikai esetek ismertebbek és dokumentáltabbak legyenek, míg az Európában történt esetek kevésbé kapnak nemzetközi figyelmet.
4. Kulturális különbségek: Európában az iskolai lövöldözések ritkábbak, és a fegyvertartás szabályozása is szigorúbb. Ezt a különbséget a legjobban németországi példával lehet szemléltetni, ahol összesen kb. 15,8 millióra tehető a legálisan és illegálisan tartott löfegyverek összesített száma a civil lakosság vonatkozásában (Karp, 2018.). Németország lakossága kb. 83,8 millió fő.³ Arányait tekintve kb. 0,18 löfegyver jut egy főre az országban, ez messze alulmarad az Egyesült Államokéval szemben. Kutatásom során próbálkoztam magyarországi adatokat fellelni az engedélyezett fegyvertartást illetően, azonban hivatalos kimutatást nem találtam.

A felsorolt okok állhatnak a mögött, hogy az iskolai átokfutásokkal kapcsolatos cikkek és kutatások nagy része az Egyesült Államokhoz köthetőek.

Hazánkban szintén több olyan jellegű eseményről hallhattunk az utóbbi években, amelyben diákok arra készültek, hogy iskolai átokfutást hajtanak végre, ezeket a cselekményeket még idáig meg tudták előzni a Terrorelhárítási Központ munkatársai.

³ Germany population (2024) live — Countrymeters

Az iskolai ámokfutások megértése és hatékony kezelése kulcsfontosságú többek között a társadalom biztonságérzetének és a rendvédelmi szervekbe vetett bizalom fenntartásához is. Kutatásom céljai, hogy hozzájáruljak ehhez a közös érdekhez azáltal, hogy kísérletet teszek feltárni a pszichológiai és magatartási tényezőket, valamint, hogy megtudjam, melyek azok a kibertérben megtalálható közösségi csatornák és weboldalak, amelyek hatására valakiből iskolai ámokfutás elkövetője válhat.

1.2. Hipotézisek

Első hipotézis: A magányos, szociálisan kirekesztett, személyes traumát átélő emberek, akik esetenként megtapasztalták az – értékrendjükbe be nem férő – igazságtalanságot, nagyobb valószínűséggel lesznek hajlamosak az iskolai ámokfutásokra.

Második hipotézis: A szociális segítség, az elfogadás, valamint az olyan szociális környezetek hiánya, melyekben az egyéneknek nincsen lehetőségük kifejezni magukat, növelik az esélyét az iskolai ámokfutásoknak.

Harmadik hipotézis: Az iskolai ámokfutásoknál nagy ráhatással bírnak az online közösségi oldalak.

Negyedik hipotézis: Összefüggés van az öngyilkossági hajlam és az iskolai ámokfutások elkövetése között.

2. AZ ISKOLAI ÁMOKFUTÁSOK PSZICHOLÓGIAI FOLYAMATAI

2. 1. Az iskolai ámokfutás eredete, típusai és definíciója

Ahhoz, hogy az iskolai ámokfutást, mint megnevezést elemezni tudjuk, szükségünk van egy rövid történelmi visszatekintésre.

Az 'ámokfutás' szó első leírása Duarte Barbosától származtatható, aki utazóként 16 évet töltött Indiában a XVI. században. Leirataiban egy ún. 'ámok' jelenségről kapunk információkat, mely szerint a Malacca (Malajzia) nevű városban élő férfiak fogadalmakat tesznek istenük felé arra vonatkozóan, hogy amennyiben súlyos betegségükből felgyógyulnak, válogatás nélkül embereket ölnek majd mindaddig, ameddig bele nem halnak. Az ilyen fogadalmak teljesítése során, amint a többi ember észleli a történeteket, „*amuco, amuco*” kiáltással igyekeznek figyelmeztetni a lakosságot, majd megpróbálják megölni az elkövetőt (Stanley, 1866).

Ez alapján láthatjuk azt, hogy az ámokfutásnak, mint cselekménynek és elnevezésnek maláj gyökerei lehetnek, azonban a tényleges, elfogadott eredete minden kétséget kizáróan nem megállapítható.

Az ámokfutás szó eredetével kapcsolatosan más elképzelés is van a történelmi kutatások alapján. A „*mengamok*” szintén maláj eredetű szó, ami dühös és kétségbeesett rohamot jelentene magyarra fordítva. Az első megfigyeléseket és értékeléseket John Cook kapitányhoz kötik, aki világkörüli útja során az 1770-es években készített tanulmányokat az ámokfutásról. Leirataiból az olvasható, hogy az ámokfutást elkövetők látható ok nélkül erőszakosan viselkedtek és a támadás megvalósításakor pedig válogatás nélkül megölték vagy megcsonkították az áldozataikat. Az ilyen támadásoknak körülbelül 10 áldozata volt, az öldöklés pedig addig tartott, ameddig azt el nem lehetetlenítették, vagy meg nem ölték az ámokfutót. A maláj mitológia szerint az ámokfutás önkéntelen viselkedés volt, melyhez spirituális okokat kötöttek. Úgy gondolták, hogy a „*hantu belian*”, vagyis a „*gonosz tigrisszellem*” okozta az ámokfutást, amely behatolt az elkövető testébe, és egy tudat nélküli állapotban készítette az erőszakos cselekmény elkövetésére. A vallási elfogadottság miatt a maláj kultúrában tolerálták az ámokfutás jelenségét (Saint Martin, 1999).

Az iskolai ámokfutások elemzéséhez először is a fogalom konceptualizálására lenne szükségünk, azonban ezen a területen egységes fogalmi meghatározást nem találhatunk, még a kriminológiai szakirodalmakban sem.

Lothar Adler kriminológus meghatározása szerint akkor beszélünk ámokfutásról, ha:

- a cselekmény legalább egy ember halálát okozta, vagy okozhatta volna, ha külső – nem a tettes személyiségében rejlő – körülmények meg nem akadályozták volna,
- legalább részben úgy zajlik, hogy az elkövető még a saját életére sincs tekintettel vagy a cselekmény közvetlen következményeként meg is hal külső behatás vagy öngyilkosság útján,
- a cselekmény legalábbis a külső szemlélők számára impulzív indulatrohamnak tűnik, melyben a homicid és szuicid intenciók egyszerre jelennek meg,
- nem politikai, etnikai, vallási vagy kriminális motívumok jellemzik (Faust, 2010).

Jens Hoffmann álláspontja eltér az adleri állásponthoz képest: Hoffmann kihagyja a homicid-szuicid szándékot, valamint nem szűkíti le a cselekményt motivációk alapján, továbbá nyilvánvalóbbá teszi az előre megfontolt szándékot, a korábbi Adler-modellhez képest. Hoffmann definíciója szerint az ámokfutás:

- több ember megölése vagy megsebesítése,
- egy – legalább részben nyilvános helyen zajló – cselekménysor keretében, megnyugvási periódus, ún. „cooling off” periódus nélkül,
- intencionálisan és a külvilág számára váratlanul (Hoffman, 2003).

A „cooling off” periódus nélküli elkövetés a sorozatgyilkosságoktól való elhatárolást szolgálja. Az érzelmi „cooling off” időszak a sorozatgyilkosokkal kapcsolatban arra utal, hogy az elkövető visszatér a normális életmódjához az emberölések között. (Osborn, 2014)

Az ámokfutás-fogalom konceptualizálása kapcsán Herbert Scheithauer és Rebecca Bondü is igyekeztek meghatározni a fogalom lényegét. Megfogalmazásukban az ámokfutás:

- több emberen elkövetett emberölés (vagy ennek kísérlete),
- magányos elkövető által elkövetett cselekmény (ez különbözteti meg például a háborúk során történő tömeggyilkosságoktól),
- aki személyesen jelen van az elkövetés helyszínén (ez különbözteti meg a legtöbb terrorcselekménytől és bizonyos háborús bűntettektől),
- halálos sérülés okozására alkalmas fegyver(ek)e)t használva,
- időben összefüggő cselekménysor keretében (anélkül, hogy a cselekmények között lenne megnyugvási szakasz, mint a sorozatgyilkosoknál),
- legalább részben nyilvános helyen (Scheithauer, 2011)

Scheithauer és Bondü a fogalmi definíciójukon felül az ámokfutás tipizálására is kísérletet tettek, és elhatárolták az ámokfutás három típusát. Az *első típus* a „klasszikus” ámokfutás, amely során a felnőtt elkövető a kívülállók szemszögéből ok nélkül, látszólag véletlenszerű

alapon támad meg embereket ölési szándékkal nyilvános helyen (utcán, bevásárlóközpontban, bíróságon stb.). A *második típusba* a munkahelyi átokfutást („workplace violence”) sorolták, amely jól megtervezett akció, az áldozatok egy részét az elkövető előre kiválasztja – olyanokat, akikkel konfliktusai vagy problémái vannak a munkahelyén. A *harmadik típust* az iskolai átokfutások („school shootings”) alkotják, amelyek ismérvei:

- célirányos támadás az iskola (volt) diákja által,
- az iskolához kötődő személyek ellen, akiket részben előre kiválasztott,
- halálos sérülés okozására alkalmas fegyverrel, ölési szándékkal,
- az iskolai helyszínt tudatosan választva,
- az iskolai élettel összefüggő egyénileg konstruált motiváció alapján,
- az intézményben vagy ahhoz szorosan kapcsolódó területen (udvar, parkoló, buszmegálló stb.) (Scheithauer, 2011).

Áttekintve a fogalmi meghatározásokat és típusokat, álláspontom szerint az iskolai átokfutás definíciójának tartalmi elemei között kell szerepelnie a következőknek:

- olyan oktatási intézményhez kötődő személyek élete ellen irányuló emberi magatartás, amellyel
- okozati összefüggésben legalább egy ember élete közvetlen veszélybe kerül,
- lőfegyverrel vagy az élet kioltására alkalmas egyéb eszközzel követik el,
- érzelmi háttérét tekintve impulzív cselekmény, amelyet nem politika, hatalom megszerzésére irányuló, vagy vallási motivációk generáltak,
- ezen cselekményeket oktatási intézményben vagy, az intézménnyel összefüggésben választott egyéb helyen hajtják végre.

Értelmezésemben az intézménnyel összefüggésben választott egyéb hely olyan objektum, létesítmény vagy akár nyílt terület, ahol az elkövető részéről kiválasztott célszemélyek tartózkodnak (például akár egy osztálykirándulás helyszínéül választott foglalkozási helyszín is ilyen lehet).

2.2. Az iskolai lövöldözések főbb pszichológiai elméletei és elkövetői tipológiái

Kutatásommal részben arra vállalkozom, hogy feltárjam az iskolai lövöldözések mögött meghúzódó főbb pszichológiai tényezőket és megvizsgáljam, hogyan lehet ezek alapján megelőző stratégiákat kidolgozni.

Napjainkra már elmondható, hogy – az eredetet-vizsgáló pontban részletezett indiai esetleírással szemben – az ámokfutások nem kultúrspecifikus jelenségek, mivel már világszinten elterjedtek.

Fontos tisztában lennünk azzal, hogy milyen egyéni személyiségjegyek és mentális problémák járulhatnak hozzá egy ilyen tragikus cselekmény végrehajtásához, továbbá, hogy van-e hatása a szociális helyzetnek, valamint befolyásolják-e a kulturális és társadalmi normák az iskolai lövöldözések előfordulását?

Az iskolai ámokfutásokat követően az első kérdés azonnal azzal foglalkozik, hogy az elkövető milyen pszichés állapotban volt az elkövetés előtt és közben. Ez a kérdés érthető, mert az emberek számára nehezen elfogadható egy ilyen tett elkövetése.

A büntetőeljárások során gyakran történik kóros elmeállapokra hivatkozás a védelem és az elkövető részéről egyaránt, részben emiatt is fontos a pszichológiai aspektusból történő megközelítése és vizsgálata a cselekmény elkövetőinek.

Több kutató is foglalkozott az ámokfutók személyiségével, köztük Peter F. Langman is, aki tíz ámokfutást vizsgált meg. Kutatásának eredményeként az elkövetők három csoportját különítette el, ezek: a pszichopata, a pszichotikus és a traumatizált elkövetők csoportjai. A pszichopata csoport, mint Langman kutatásaiból kiderül, a legritkább csoportnak nevezhető, mivel a vizsgált elkövetőkből két fő tartozott ebbe a csoportba. A pszichotikus csoportba a vizsgált elkövetők közül öt főt sorolt, akik vonatkozásában főként schizofrén és schizotíp személyiségzavart diagnosztizáltak. A traumatizált elkövetők csoportjában három elkövető szerepelt, akik fizikai, érzelmi és esetenként szexuális bántalmazás áldozatai voltak életük korábbi szakaszában (Langman, 2009).

A kutatás rávilágít arra, hogy az elkövetők pszichológiai háttere jelentős különbséget mutat, és az egyes csoportok tagjai különböző mentális problémákkal és traumatikus élményekkel rendelkeznek.

2.2.1. A pszichopata elkövetők csoportja

A pszichopata elkövetők személyiség- és viselkedéses jellemzőit Hervey Cleckley foglalta össze a legkomplexebb módon. A következő tulajdonságokat és viselkedéses jegyeket sorolta fel, amelyek vizsgálatai szerint jellemzőek a pszichopata személyekre (Cleckley, 1955):

- felszínes bájosság és jó „intelligencia”,
- téveszmék és az irracionális gondolkodás egyéb jeleinek hiánya,
- az "idegesség" vagy pszichoneurotikus megnyilvánulások hiánya,

- megbízhatatlanság, hazudozás és őszintétlenség,
- büntudat vagy szégyenérzet hiánya,
- motiválatlan antiszociális viselkedés,
- rossz ítélőképesség és a tapasztalati tanulás elmulasztása,
- kóros egocentrizmus és szeretetre való képtelenség,
- általános hiány a fő affektív reakciókat illetően,
- a belátás specifikus elvesztése,
- érzéketlenség az általános interperszonális kapcsolatokban,
- ritkán hajtanak végre öngyilkosságot,
- a szexuális élet személytelen, triviális, nem teljes,
- bármilyen életterv követésére alkalmatlan.

A pszichopáták komplex jellemzői és viselkedési mintái alapos és részletes értékelést igényelnek, amely diagnosztizálására napjainkra már több módszert is kidolgoztak a kutatók. Robert Hare nevéhez fűződik a Pszichopátiás Jellemzők Skálájának (Psychopathy Checklist - Revised, továbbiakban: PCL-R) megalkotása, amely a legszélesebb körben használt módszer a pszichopátia azonosítására (Craig és mtsai, 2008).

A PCL-R kérdőív két nagyobb faktorstruktúrára, és azokon belül további két-két alfaktorra oszlik, amelyek összesen 20 tulajdonságot tartalmaznak, az alábbi felépítés alapján (Patrick, 2018):

1. faktor	<i>Interperszonális tulajdonságok</i>	• Simulékonyság/felszínes báj
		• Grandiózus önértékelés
		• Kóros hazudozás
		• Csaló/manipulatív viselkedés
	<i>Affektív tulajdonságok</i>	○ A bűnösséggel kapcsolatos büntudat hiánya
		○ Sekélyes érzékenység
		○ Érzéketlenség/empátiahiány
		○ Felelősség elfogadására való képtelenség
2. faktor	<i>Életvitel</i>	1. Stimuláció iránti vágyakozás
		2. Parazita életvitel
		3. Nem reális, hosszú távú célok hiánya

		4. Impulzivitás
		5. Felelőtlenség
	Antiszociális viselkedés	❖ Gyenge viselkedéskontroll
		❖ Korai viselkedési problémák
		❖ Fiatalkori bűnelkövetés
		❖ Feltételes szabadságra bocsátás eredménytelensége
		❖ Bűnözői sokoldalúság

1. táblázat: PCL-R teszt felépítése
Forrás: saját szerkesztés

2.2.2. Pszichotikus elkövetők

Langman (2009) a második csoportot a pszichotikusok csoportjának nevezi. A csoport a schizofrénia-spektrumzavarban, valamint a schizotíp személyiségzavarban szenvedő elkövetőket tartalmazta (N=5). Az elkövetők közös jellemzője a paranoid gondolkodás, a grandiózus fantáziák, hallucinációs élmények, a társas kapcsolatok beszűkültsége vagy teljes hiánya, valamint öngyilkossági és depresszív gondolatok. A pszichotikus elkövetők tettei véleményem szerint gyakran a mentális zavaraikból eredő eltorzult valóságérzékelés és gondolkodás következményei. A hallucinációk és a paranoia olyan erős hatással lehetnek az elkövetőkre, amelyek teljes mértékben beszűkült tudatállapotot eredményeznek. Az elkövetők vizsgálatánál és felelősségre vonásánál éppen ezért nagy szerepe van az igazságügyi elmeorvosi szakértőnek, aki a pontos „diagnózist” kimondhatja az elkövető vonatkozásában. A szakértői állásfoglalás dönthet arról, hogy az elkövető a büntetőeljárás lefolytatását követően büntethető lesz-e vagy sem. A hatályban lévő, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) a kóros elmeállapotot a büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok között sorolja fel. A Btk. 17. § (1) bekezdése rögzíti, hogy „nem büntethető, aki a büntetendő cselekményt az elmeműködés olyan kóros állapotában követi el, amely képtelenné teszi cselekménye következményeinek a felismerésére, vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen”, míg a 17. § (2) bekezdése azt mondja ki, hogy „a büntetés korlátlanul enyhíthető, ha az elmeműködés kóros állapota az elkövetőt korlátozza a bűncselekmény következményeinek a felismerésében, vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen”.

Úgy gondolom, hogy a Langman által megállapított jellemzők megléte esetén fennállhat a kóros elmeállapot, mint büntethetőséget kizáró ok, mivel a pszichotikus elkövetők esetében a súlyos

mentális zavarok és azok tüneti kivetülései közvetlen hatással vannak az elkövetett cselekményekre.

2.2.3. Traumatizált elkövetők

Langman utolsó csoportját a traumatizált elkövetők alkották (N=3). A vizsgált elkövetők történetében fizikai, érzelmi és néhány esetben szexuális bántalmazás szerepelt.

„A trauma egy a múltban megélt, megrázó esemény, mely túlmutat a mindennapi tapasztalatain, s fenyegeti az egyén testi-lelki egyensúlyát, integritását” (Bóna, 2015).

A fizikai vagy pszichikai természetű trauma egy védőréteg olyan mértékű sérülése, amely már nem kezelhető azokkal az optimális énvédő mechanizmusokkal, amelyekkel a fájdalmat és a veszteséget általában kezelni lehet (Mitchell, 1999). Bakó Tihamér 7 pontos meghatározásának 3 eleme a traumát, mint jelenséget tárja elénk (Virágh, 2011) :

- az én szétesik annak a veszélye miatt, hogy megsemmisülhet. A létrejött körülmények között az én nem képes koordinált védekezésre,
- a trauma okán létrejövő elviselhetetlen lelki gyötrődés vezet az én széthullásához, a dezintegrációhoz, ami gyakran emlékezeti torzulásokban mutatkozik,
- az emlékek darabokra hullnak – ez védi az ént a sokkoló élményektől.

Véleményem szerint, mivel a traumák túlmutatnak a mindennapi tapasztalatokon, így a feldolgozásuk – vagy ahogyan a pszichológia nevezi, internalizációjuk – nem valósítható meg azokkal a védelmi mechanizmusokkal, amivel a fájdalom és a veszteség még kezelhető lenne. Az én szétesése és az emlékezet torzulások akár odáig vezethetnek, hogy az egyén bűnelkövetővé válhat.

2.3. Az iskolai ámokfutások pszichológiájának Waldrich-féle megközelítése

Langmant a kutatásában megállapított eredményeket illetően több kritika is érte, köztük Hans-Peter Waldrich is kritizálta amiatt, hogy kizárólag az elkövetők pszichés zavaraira és kóros elmeállapotára vezeti vissza az iskolai ámokfutások eredetét. Szerinte ezzel nem jutunk közelebb a válaszhoz, hogy miért történnek ilyen cselekmények (Waldrich, 2010).

Waldrich álláspontja az iskolai ámokfutással kapcsolatban az, hogy mindenképpen társadalmi jelenséggént kell vizsgálni, főképp azért, mert csak 1974 óta beszélhetünk róluk, ezáltal nem reális az, hogy csupán elmebetegség áll a háttérükben. Felhívja a figyelmet, hogy az összes monokauzális magyarázat téves képet mutat, továbbá csupán a pszichológiai, pedagógiai, társadalmi, továbbá ökonómiai tényezők feltárásával kaphatunk komplex magyarázatot.

Megoldási lehetőségként Waldrich az iskolák reformját látja, ugyanis az iskola kultúrája és légköre könnyebben megváltoztatható, mint a családok és a médiumok, így reálisan ez lehet az a közeg, ahol a prevenció első körben megtörténhet. (Waldrich, 2010)

Az iskolai ámokfutások Waldrich szerint többnyire egy meghatározott séma szerint kerülnek végrehajtásra. Hónapokkal/évekkel az ámokfutás előtt a majdani elkövető, aki általában fiú, ritkább esetben lány, egyre magányosabbá válik. A családjában nem kapja meg azt a törődést, amit igényel, azonban az elvárások magasak a teljesítményét illetően. Egy sikeres testvér tovább ronthatja a helyzetét. A baráti kapcsolatai gyengék, nem sok emberrel áll bizalmas kapcsolatban. A pubertáskor tovább súlyosbíthatja a körülményeket; az esetek többségében nem tűnik ki semmivel a serdülő sem negatív, sem pozitív irányban, tanárai és diáktársai szinte észre sem veszik jelenlétét. Többnyire a virtuális világ biztosít számára egyfajta menedéket. A számítógépes játékok, az intim és erőszakos interneten elérhető tartalmak valós, megélt élmények hiányában pótkielégülést adnak a számára. Bár az esetek nagy részében ezek a gyerekek a külső megjelenésükkel és a szobájuk átrendezésével egyre jobban kifejezésre juttatják a lelkükben zajló aktuális állapotokat, a környezetük a sötét színeket, az agresszív nonverbális jelzéseket általában a pubertáskor szokványos velejárójaként kezeli. Blogok vagy naplók formájában sok iskolai ámokfutó szavakban is kifejezi frusztráltságát, és egyre jobban felgyülemelő indulatokról számol be, de erről a szülők többnyire tudomást sem szereznek. A fegyverek iránti érdeklődésről sem szereznek tudomást a szülők sok esetben, amely sokszor a számítógépes videójátékok fegyverein túl, már valódiak megszerzésével jár együtt. A külvilág kevés visszacsatolást ad számára, ezért a későbbi ámokfutó a fantáziavilágába menekül, és ezzel beletereli magát az önsajnálátba és mások gyűlölésébe. A fantáziái egyre konkrétabbá válnak, míg ki nem alakul egy terv, ami megvalósíthatóvá teszi azt a vágyát, hogy mindenki felé kiterjessze a hatalmát és ő legyen élet-halál ura, ezáltal bosszút állhasson az őt ért valós vagy képzelt sérelmek miatt. Ennél a fázisnál már nem kell sok, elég apró kiváltó ok, amelynek hatására az elkövető végrehajtja, amit már annyiszor elképzelt és eltervezett. Az ámokfutást általában kíméletlenül, megingás nélkül hajtja végre. Akkor valósítja meg, amikor a lehető legtöbb áldozat tartózkodik az iskolában. A rendőrség helyszínre érkezése előtt általában öngyilkos lesz, esetenként kiprovokálja, hogy a rendőrök löfegyvert alkalmazzanak vele szemben vagy feladja magát (Waldrich, 2010).

6. IDENTITÁSFORMÁLÓ TÉNYEZŐK SZEREPE AZ ISKOLAI ÁMOKFUTÁSOK ESETÉBEN

6.1. Az elkövetők identitásformáló folyamatai és tényezői

Az identitásformáló tényezők, beleértve a családi háttér és a családon belüli kapcsolatokat, az iskolai környezetben megjelenő kapcsolatokat, illetve az egyéb közösségi oldalakat, alapvető szerepet játszanak az egyén személyiségének alakulásában. Ezen tényezők részletes elemzése segíthet rávilágítani, hogyan alakulhat ki egy fiatal elméjében az iskolai ámokfutás gondolata. Erik H. Erikson szerint a serdülőkor legfontosabb fejlődési feladata az identitás kialakítása, a szakadatlan kételkedés magunkat illetően, mely az egészséges pszichoszociális fejlődés jelentős részét képezi. Sok hiedelem, szerep, valamint viselkedésmód „felpróbálható” és módosítható, illetve elvethető az integrált énfogalom kialakítására vonatkozó kísérletek alkalmával. Minél jobban megegyezik a szülők, a tanárok, a kortársak értékei, annál könnyebb az egyén identitás-keresése és elérése (Erikson, 1950).

6.2. Családi hátterek és családi kapcsolatok

A családi háttér és a korai életkörülmények nagy befolyásoló hatással vannak az egyén identitásának kialakulására. A szülői figyelem és támogatás hiánya, érzelmi elhanyagolás, a testi vagy mentális bántalmazás minden esetben negatívan befolyásolhatják a gyermek fejlődését. Amennyiben a szülői példák erőszakosak vagy antiszociálisak, káros hatással lehetnek a gyermek személyiségének kialakulására és viselkedésére.

Az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda, az FBI is vizsgálta a családdal kapcsolatos potenciális személyiségformáló veszélyforrásokat az általuk kiadott ámokfutásokról szóló elemzésükben (O'Toole, 1999). Úgy találták, hogy a tanuló kapcsolata a szüleivel szélsőséges és viharos. Ennek előzménye lehet például egy közelmúltbeli költözés, szülő elvesztése, mostohaszülő megjelenése, vagy az otthoni erőszakos cselekmények. A szülők jellemzően nem ismerik fel a gyermek problémáit és elfogadják a patológiás viselkedését, miközben az intimitás és az érzelem hiányzik a családból. A gyerek korlátok nélkül cselekedhet, a szülők mindent elnéznek neki. Nem tudják követni a gyermek iskolai és a mindennapi tevékenységét, esetenként pedig előfordult, hogy a szülők félték a saját gyermeküktől, hogy ha szembesítenék a felmerülő problémákkal, az fizikai bántalmazást vonna maga után. Kimutatták azt is, hogy a szülők nem felügyelik a gyermek internethasználat és számítógépes tevékenységét.

Ezen kutatás megállapításai véleményem szerint helytállóan bemutatják azokat a körülményeket, amikor a szülő elveszti azt a szükséges kontrollt a gyermek felett, amely az identitás fejlődését befolyásolhatja. Úgy gondolom, hogy ez a kontrollvesztett állapot leginkább serdülő korban jelenhet meg, viszont ennek a kiváltó okai a korábbi anya- és apa-gyermek viszonyokra vezethetőek vissza.

Bowlby kutatásai alapján azt a következtetést állapította meg, hogy az anyai gondoskodás az első három életévben a legfontosabb, ennek hiányát olyan veszélyekhez hasonlította, mint a tuberkulózissal fertőzött anyatej, vagy mint a gyermekbénulás vírusa, mivel az anyai gondoskodás hiánya egy környezetéhez kapcsolódni képtelen, szeretet nélküli, pszichopata karaktert alakíthat ki (Bowlby, 1951).

A gyermek számára édesanyja a legfontosabb személy: ő az, akinek a közelségét leginkább igényli és aki a biztonságot garantálja a jelenlétével. Bowlby szerint kötődésről akkor beszélhetünk, ha a gyermek ragaszkodó magatartása egy, vagy esetenként néhány fontos személyre irányul; amikor a gyermek már egy pontosan ismert és azonosított személy közelségére vágyik és ezt a közelséget természetes módon igyekszik fenntartani biztonsága érdekében. Ez az ismert és azonosított személy pedig a gyermek szükségleteire, jelzéseire érzékenyen reagál, mely mindkettőjükben biztonságérzetet kelt (Pulay, 1997).

Úgy gondolom, hogy az egészséges identitás kialakításánál körülbelül ugyanennyire fontos az apa-gyermek kapcsolat is. Az apák gyakran mintaként szolgálnak gyermekeik számára, viselkedésük, értékrendjük és életfelfogásuk nagy hatással bír. Ez a minta pozitívan befolyásolhatja az identitás kialakulását, azonban egy ilyen támogató apa-modell hiánya negatív következményeket vonhat maga után a személyiségfejlődés fő időszakában.

6.3. Iskolai környezet és társadalmi beilleszkedés

Az iskolai környezettel kapcsolatosan fontos leszögezni, hogy az iskolai áramokfutások nem kifejezetten csak az általános- vagy középiskolákban valósulhatnak meg, a helyszínre kiterjesztő értelmezést kell alkalmaznunk, mivel az történhet felsőoktatási intézményben vagy akár felnőttképzéssel foglalkozó intézményben egyaránt. Úgy gondolom, hogy emellett célszerű a helyszínre is kiterjesztő értelmezést alkalmaznunk, mivel az lehet az iskola tényleges területén kívül eső hely is, például az oda vezető úton, osztálykiránduláson, az iskolabuszon vagy az intézményhez tartozó egyéb helyen (udvar, parkoló stb.).

A diákok idejük jelentős részét az iskolában töltik, amely az egyik legfontosabb szociális színtere életüknek a közvetlen család után. Az iskolai közösség nagyobb és formalizáltabb, más

szerepek és célok kerülnek előtérbe, mint az otthoni környezetben. Jerusalemban és Schwarzer bebizonyította, hogy a tanárok viselkedésének kevesebb közvetlen hatása van a diákok fejlődésére, mint az osztálylégkörnek (Dalbert, 2003). A kutatás alapján megállapítható, hogy az iskolai környezetben a társas kapcsolatok, különösen a kortársak közötti kapcsolatok, meghatározó szerepet játszanak a diákok pszichológiai jólétében. A diáktársak gyakran bánnak egymással kirekesztően és zaklatóan, melyet a tanárok nehezen észlelhetnek, mert nem feltétlenül órán valósul meg ez a tevékenység, hanem a szünetekben és az iskolán kívüli helyszíneken is. A zaklatás és a kirekesztés mellett még feltűnhet a tényleges fizikai bántalmazás is.

Az offline, fizikai térben megjelenő, negatív fejlődést előidéző cselekmények mellett megjelenhet a cyberbullying is egy osztály- vagy iskolaközösségen belül, ami online térben megvalósuló, tudatosan bántó, zaklató magatartást jelent, mely számos megjelenési formát ölthet (Erdélyi, 2021).

A társadalmi beilleszkedést nehezítheti az a tény is, hogy az iskola az a színtér, ahol egy diák legtöbbször találkozhat a „versenyeztetéssel”. A magas versengés és a kevés érzelmi támogatás az, ami szintén meg tudja viselni a diákot annyira, hogy düh és agresszió alakuljon ki benne. Ezért fontos az egészséges iskolai környezet, ahol a diákok biztonságban érzik magukat és nem folyamatosan versenyhelyzetben kell helyt állniuk.

Ezek a negatív iskolai körülmények növelhetik a düh, a frusztráció és a reménytelenség érzését, ami hozzájárulhat erőszakos gondolatok kialakulásához.

Az empátia, a támogatás és a közösségérzet fejlesztése fontos, hosszútávú feladata, hogy az iskolák biztonságosabb és támogatóbb helyekké váljanak minden diák számára.

6.4. Az internet és a média hatása

Az internet és a média hatását illetően a véleményem az, hogy az amerikai iskolai lövöldözések széleskörű médiavisszhangot kaptak és az internetnek köszönhetően könnyebben informálódhatott minden érdeklődő a történetekkel kapcsolatban, így világszerte is elérhetővé váltak az iskolai átokfutással kapcsolatos részletes hírek. Az ilyen események részletes bemutatása, az elkövetők személyének, motivációinak és módszereinek elemzése népszerűvé tette az eseményeket és az elkövetőket.

A Facebook, a Telegram és a YouTube rendkívül hatékony eszközei az információterjesztésnek, és lehetővé teszik a globális elérhetőséget. A közösségi oldalak felületein az ellenőrzés nagy része az aktív felhasználók kezében van, akik, ha észlelnek

valamilyen jogellenes tevékenységet jelentik a szolgáltató felé. A Columbine-i ámokfutók voltak az elsők, akik online terjesztették az információkat a cselekményük előtt, de 1999 óta már Európában és Amerikában is számos iskolai ámokfutó használta a YouTube-ot és más portálokat, hogy fényképeket és videoanyagokat töltsön fel online a bűncselekmények elkövetése előtt. Például ilyen esetek voltak a finnországi Jokela és Kauhajoki iskolai ámokfutások is, amivel kapcsolatban az elkövetők a YouTube-ra töltöttek fel ámokfutással kapcsolatos anyagokat. Az iskolai ámokfutásokkal kapcsolatos online jelenlétet már többen vizsgálták. 2008 és a 2009 között Böckler és Seeger a YouTube-on végzett kutatásuk során 31 aktív „iskolai lövöldözés-rajongót” vizsgáltak. Nathalie E. Paton 81 olyan YouTube-felhasználót követett nyomon, akik 2007 és 2010 között aktív jelen voltak az online térben (Oksanen és mtsai, 2014).

Az álláspontom a média és az internet hatásával kapcsolatban az, hogy a médiában bemutatott és az internetes felületeken elérhető iskolai ámokfutások példaként szolgálhatnak és motivációt adhatnak a potenciális elkövetők számára, ezért indokolt ezzel kapcsolatban a szűrő tevékenység, mely első körben az oldal kezelőinek a feladataként merülhet fel. Ez a feladat első látásra lehetetlennek tűnhet akkor, ha megnézzük például a YouTube 2024-es statisztikáit⁴:

- több mint 2,7 milliárd aktív felhasználó,
- havonta kb. 113 milliárd megtekintést generál,
- a platformra naponta 720 000 órányi videót töltenek fel,
- a felhasználók naponta 1 milliárd órányi videót fogyasztanak a YouTube-on.

Ezek az óriási értékek ezen felül még kiegészülnek a különböző „Shorts” videókkal és a „Live” közvetítésekkel. A YouTube előtt olyan mértékű ellenőrzési tevékenység áll, ami már a mesterséges intelligencia használatával is nehezen végezhető el.

⁴ YouTube Statistics For 2024 (Users, Facts & More) (demandsage.com)

7. A DÖNTÉSHOZATALI FOLYAMAT ÉS A CSELEKVÉSI MECHANIZMUSOK

Az iskolai ámokfutások mélyen megrázó és tragikus események, amelyek hatással vannak az érintett közösségekre és a társadalom egészére egyaránt. Ezek az ámokfutások gyakran felvetik a kérdést: hogyan és mi miatt történnek meg? Ahhoz, hogy megfelelő stratégiákat tudjunk kidolgozni, meg kell értenünk az iskolai ámokfutók döntéshozatali folyamatait és a cselekvési mechanizmusait.

A döntéshozatali folyamat egy hosszabb időintervallum, melyet több feltétel is befolyásolhat és a folyamatok egymásra épülnek fel. Első szinten az elszigeteltség mutatkozik meg, mely során az egyént kirekesztik, verbálisan (bullying) vagy fizikálisan is abuzálják. Ezek a tapasztalások erős frusztrációt és dühöt okozhatnak, amelyek később erőszakos gondolatoként törnek elő. Az erőszakos gondolatok megjelenésével az egyének fantáziálnak azzal kapcsolatban, hogy „*mi lenne, ha...*” alapon a gondolataikat megvalósítanák és bosszút állhatnának azokon, akik a valós vagy valószínű gondolt sérelmeket okozták számukra. Ezek a gondolatok egyre erősebbé válnak.

A második szint az, amikor már az jövőbeli ámokfutó morálisan próbálja igazolni saját számára azt, hogy az elgondolt cselekedete jogos és szükséges.

Az utolsó szint pedig, amikor az elkövető konkrét tervet/terveket dolgoz ki azzal kapcsolatban, hogy hogyan fogja megvalósítani. Itt megemlíthető a fegyverek beszerzése, a helyszín, időpont, célpontok kiválasztása.

A cselekmény megvalósításához úgy gondolom, hogy nagy hatással bírnak az egyénekre az interneten elérhető tartalmak, valamint a média hatása, valamint az úgy nevezett „copycat” jelenség.

7.1. Mentális zavarok

A mentális zavar a patológiás szintet elérő pszichés rendellenességeket összefoglaló gyűjtőfogalom. Ahhoz, hogy egy jelenséget mentális zavarként kezeljünk, négy kritériumnak kell megfelelni: 1) a tanúsított viselkedés és/vagy a jelenlevő érzések nem felelek meg az egyén helyzetének; 2) ez az inadekvát jelenség gyakran előfordul vagy tartósan fennáll; 3) zavarja az egyén mindennapi életvitelét; 4) a tanúsított viselkedésnek és/vagy érzésnek nincs jobb magyarázata, mint a mentális zavar. Ha ez a négy kritérium fennáll, mentális zavarral van dolgunk. Vagyis mentális zavarról akkor beszélünk, ha az adott helyzethez nem illeszkedő,

inadekvát, tartósan fennmaradó, a beteg számára szenvedést okozó érzelmekkel és/vagy viselkedésekkel van dolgunk (Sófi & Farkas, 2020).

Az iskolai ámokfutások vonatkozásában a mentális zavarok magas kockázati tényezőt jelenthetnek. A mentális állapotot illetően több olyan rendellenesség feltűnhet, amely befolyásolhatja az elkövető tetteit, viszont ezek a kockázati tényezők akár önmagukban is megjelenhetnek.

A kockázati tényezők között indokolt megemlíteni – a korábban már tárgyalt pszichotikus elkövetőkön kívül – a személyiségzavart, a depressziót és az öngyilkossági krízishelyzetet is. Lothar Adler kutatása szerint a pszichés zavarok megléte az általa vizsgált 196 ámokfutó 68%-ánál valószínűsített. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy még a pszichészavarok sem szolgáltatnak kielégítő magyarázatot az ámokfutások végrehajtására, azok inkább csak a tett lefolyását határozzák meg. Az általa kutatott esetekben a paranoid pszichotikus elkövetők elsősorban számukra idegen személyeket támadtak meg, és bár számoltak a saját haláluk bekövetkezésének lehetőségével, ők maguk nem tettek kísérletet öngyilkosságra (Faust, 2010).

A mentális zavarokon belül fontos megemlíteni a depressziót is. Adler vizsgálatai kiterjedtek a depressziós személyekre is, mely során azt vélte felfedezni, hogy a depressziós tüneteket mutató ámokfutók jellemzően a családtagjaikat támadták meg, és nagy százalékban követtek el öngyilkosságot a cselekményt követően (Faust, 2010).

7.2. Személyiségzavar

A személyiségzavar a viselkedés és a belső élmények tartós, a kulturális elvárásoktól nagymértékben eltérő, rugalmatlan, az egész személyiségre kiterjedő mintázata, mely távlati stabilitást mutat, jelentős mértékben rontja az életminőséget, valamint klinikailag jelentős distresszt okoz a személy részére (Jeste és mtsai, 2013). A Mentális Zavarok Diagnosztikai és Statisztikai Kézikönyve (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, APA, 2022) a személyiségzavarokat három csoportra osztja: a különc, a dramatikus és a szorongó csoportokra. A különcök csoportjába sorolható a paranoid, a szkizotip és a szkizoid típus, dramatikus csoportban található a kriminológiai szempontból különösen releváns antiszociális, a nárcisztikus, a hisztrionikus és a borderline személyiségzavar, míg az utolsó csoport a szorongó csoport, melybe a kényszeres, a dependens és az elkerülő típusok sorolhatók. A személyiségzavarokról általánosságban elmondható, hogy nem „tisztá formában” jelentkeznek, illetve nem különíthetők el olyan élesen, ahogy az a kategoriális szemléleten alapuló diagnosztikai kézikönyvek kritériumai alapján elvárható lenne. Különböző statisztikák

szerint a személyiségzavarok aránya a bűnelkövetők körében magasabbak, mint a normál populációban megjelenő arányok. A büntetőeljárásokban közreműködő igazságügyi elmeorvos-szakértők gyakran – bár a beszámítási képességet, mint büntethetőséget kizáró okot csak ritkán megállapítva – véleményeznek személyiségzavart a vizsgált terhelteknél, akár önmagában, akár más mentális zavarokkal társulva (Szabó, 2021).

7.3. Az öngyilkosság és az iskolai ámokfutások közötti kapcsolat

Ahogy Waldrich is említést tett az iskolai ámokfutás és az öngyilkosság közötti kapcsolatára, így én is fontosnak tartom azt, hogy a kutatásomban ez szintén megjelenjen, azonban ez a témakör olyannyira bő, hogy jelen kutatáson belül nem áll módomban kifejtetni és vizsgálni a téma részletes aspektusait, viszont egy rövid kitérőt érdemes tenni ezzel kapcsolatban.

John Cooper 1934-ben már foglalkozott az ámokfutás és a szuicid hajlam összefüggésének megismerésével. Célja az volt, hogy ezzel leszögezze, hogy az ámokfutás nem kultúrafüggő cselekmény. Cooper feltevése szerint az ámokfutás a primitív népcsoportokban gyakorlatilag az öngyilkosság közvetett formája, mivel e területeken az öngyilkosság jóval ritkábban megjelenő, valamint társadalmilag kevésbé elfogadott jelenség, mint az iparilag fejlett országokban. Cooper szerint ugyanazok a fizikai és környezeti körülmények juttatnak el odáig egy európaít az öngyilkossághoz, mint egy malájit az ámokfutáshoz (Saint Martin, 1999).

Cooper elméletének ellentmond Manuel L. Saint Martin kutatása, mely szerint a 20. században megszorodtak az ámokfutások azokban a nyugati országokban is, ahol nincs tiltva az öngyilkosság. Saint Martin véleménye szerint az ámokfutás mindig valamilyen nem diagnosztizált, esetleg nem megfelelő módon kezelt pszichiátriai figyelmet érdemlő állapot egyik possibiliis kimenetele, ezen kívül éppen ebből kifolyólag – amennyiben megfelelőképpen értékeljük a rizikófaktorokat – elképzelhető a megelőzése, csakúgy, mint az öngyilkosságoknak. Saint Martin szerint az elsődleges prevenciós feladat az, hogy felismerjük azokat az egyéneket, akiknek pszichiátriai állapotuk vagy pszichoszociális zaklatottságaik ámokfutásra keltenének (Saint Martin, 1999).

Bryan Vossekuil és munkatársai (2004) az USA-ban végzett kutatásuk során megállapították, hogy az általuk vizsgált iskolai lövöldözéseket végrehajtó 41 elkövető 61%-a szenvedett depresszióban, valamint 78%-uk az esetet megelőzően öngyilkossági kísérletet tett, vagy öngyilkossági gondolatait fejezte ki.

A kutatásból következtethető, hogy az iskolai átokfutások és az öngyilkossági szándék között nagy összefüggés lehet. Ez az összefüggés véleményem szerint kiterjed a suicide by cop (SBC) jelenségre is, az az a rendőr általi öngyilkosságra.

A rendőr általi öngyilkosságot illetően egységesen elfogadott szakirodalmi terminológia nem található. Saját értelmezésem szerint ez egy olyan cselekmény, amikor egy öngyilkos hajlamú személy, egyenes vagy eshetőleges szándékkal mások életére közvetlenül veszélyes, vagy mások életét vagy testi épségét sértő cselekményt valósít meg felfegyverkezve, vagy fegyveresen (esetlegesen löfegyvernek látszó tárggyal), abból a célból, hogy ezzel arra kényszerítse a helyszínen intézkedő rendőröket, hogy vele szemben löfegyvert alkalmazzanak, amely végül az elkövető életének kioltását okozza.

Magyarországon és a környező országokban egyaránt nem állnak rendelkezésre pontos adatok a rendőr általi öngyilkosságot illetően, ennek az lehet az oka, hogy hazánkban és más európai országban egyaránt még nem olyan elterjedt ez a fajta öngyilkossági cselekmény, mint pld. az Egyesült Államokban. Elképzelhető, hogy az ilyen cselekményeket még csak öngyilkossággként sem tartják nyilván.

Mohandie és munkatársai kutatásaik során a „suicide by cop” jelenség elkövetői profiljának megalkotását tűzték ki célul. 2009-ben az Észak-Amerikában történt esetek egy részét vizsgálva, 707 fős minta állt a rendelkezésükre, melyből az alábbi eredmények adódtak (Mohandie & Meloy, 2011).

	Férfi elkövetők	Női elkövetők
Nemek szerinti megoszlása	95 %	5 %
Átlagéletkor	35 év	40 év
Egyedülálló	37 %	42 %
Gyermekes	29 %	50 %
Mentális zavar	62 %	100 %
A fegyverrel rendelkező elkövetők közül löfegyverrel rendelkezett	60 %	50 %
Szűrő-, vágóeszközökkel	26 %	50 %

2. táblázat: „suicide by cop” elkövetői profilok
Forrás: saját szerkesztés

8. PSZICHOLÓGIAI DINAMIKÁK AZ ESEMÉNYEK ELŐTT, KÖZBEN ÉS UTÁN

Az iskolai ámokfutások pszichodinamika jellemzője eltér a cselekmény elkövetőse előtti, alatti és az azt követő szakaszban, amelyek megértése kulcsfontosságú a megelőzés és az beavatkozás szempontjából.

Az iskolai ámokfutások elkövetői – ahogy kutatásom során tapasztaltam – gyakran szenvednek érzelmi zavaroktól, depressziótól, vagy szorongástól. Az izoláció, a társas kapcsolatok hiánya, magánéleti problémák és az iskolai bántalmazás szintén gyakori tényezők. Sok esetben az elkövetők azt érezhetik, hogy a társadalom vagy az iskolai közösség kitaszítja őket, ami haragot, bosszúvágyat vagy kétségbeesést hozhat létre.

Ebben a helyzetben a fiatalok gyakran külső megerősítést kereshetnek, ami igazolja negatív érzéseiket vagy cselekedeteiket. Ezek a megerősítő erők az internet és a közösségi média oldalakon keresztül juthatnak el az elkövetőkhöz. A kapott információk és a szándék kialakulásához vezető támogatások a cselekmény megvalósításához vezetnek.

Az ámokfutás közben az elkövetők sokszor úgy érezhetik, hogy kontrollálják a helyzetet, és hogy tetteik jogos válaszok a korábban elszenvedett vélt vagy valós sérelmekre, emiatt nagymértékű brutalitást mutathatnak a cselekmény elkövetése közben.

Az iskolai ámokfutást követően két részre bonthatjuk véleményem szerint a történeteket az egyik az ámokfutó elfogása, míg a másik elkövető halálával zárulhat, ezt vagy saját kezűleg okozza, vagy a helyszínre érkező rendvédelmi szerv tagjának nem ad más lehetőséget.

8.1. „Copycat” jelenség

A „copycat” valakit lemásoló, utánzó személyt jelöl. Azokat nevezik így az angolszász nyelvjárásban, akik teljes mértékben leutánozzák egy másik ember – elsősorban a jelentőségteljes, híres személyek – stílusát, de az iskolai szubkultúrában „puskázó diák”-ot is jelent. A jelző gyakorlatilag egy mintakövetést ír le, amely folyamata az, hogy valakit, valaki lemásol, ezáltal újból létrehozza a cselekményt vagy az azt elkövetőt (Coleman, 2004).

Az 1999-es Colorado-i, Columbine középiskolában bekövetkezett mészárlás után az FBI részletes kutatást közölt az oktatási intézményekben fennálló, hasonló típusú fenyegetettség mértékéről (O'Toole, 1999). Az 1999. április 20-án történt iskolai ámokfutást követő körülbelül két éven belül 16 erőszakos iskolai incidens történt az Egyesült Államokban, amelyből 10 megakadályozásra került addig, ameddig bárkinek is baja esett volna (Gladwell, 2000). A jelenség hamar megjelent Európa különböző országaiban is: 1999–2006 decembere között

Németországban 14 ámokfutásos eset került rögzítésre, amely túlnyomó részt iskolai lövöldözés volt, melyek során 58 ember meghalt és 140 megsérült (Pásztor & Angyal, 2016). Az európai statisztikai adatok növekedésére kihatással lehetett a copycat jelenség, amely során az európai diákok amerikai példára próbálhattak iskolájukban ámokfutásokat végrehajtani. Az Egyesült Államokban bekövetkezett iskolai lövöldözések nagy médiavisszhangot kaptak, és ennek hatására az európai diákok is próbálkozhattak hasonló bűncselekményekkel.

9. KUTATÁSMÓDSZERTANI FEJEZET

9.1. Kutatói kérdések

Az iskolai ámokfutásokkal egyre gyakrabban lehet találkozni a médiában megjelenő híradásokban, mi több, európai országokban történt incidensekről. Az ilyen bűncselekmények megértéséhez elengedhetetlen néhány kérdés feltétele, amelyek segíthetnek a megelőzésben és a helyzetek felismerésében. Ilyen kérdések lehetnek:

- Tapasztalnak-e az iskolai ámokfutók zaklatást, szociális kirekesztést és magányt a mindennapjaik során?
- Hogyan járul hozzá az igazságtalanság megtapasztalása a potenciális elkövetők motivációjához az iskolai ámokfutások elkövetésében?
- Befolyásolja-e a fiatal korosztály mentális állapotát és későbbi erőszakos cselekedeteit a család és az iskolai közösség általi elfogadás hiánya?
- Milyen szerepet töltenek be az online közösségi oldalak és felületek az iskolai ámokfutók életében?
- Milyen összefüggés figyelhető meg az öngyilkossági szándék és az iskolai ámokfutások között?

Hipotézisem felállítását többek között ezek a kérdések vezették.

9.2. Hipotézisek

Első hipotézis: A magányos, szociálisan kirekesztett, személyes traumát átélő emberek, akik esetenként megtapasztalták az – értékrendükbe be nem férő – igazságtalanságot, nagyobb valószínűséggel lesznek hajlamosak az iskolai ámokfutásokra.

A kirekesztett emberek gyakran válnak a zaklatás célpontjaivá, amely során olyan értékrendjükbe be nem férő igazságtalanságokat élnek át, amely a későbbiekben motiválhatja őket az ámokfutások elkövetésére.

Második hipotézis: A szociális segítség, az elfogadás, valamint az olyan szociális környezetek hiánya, melyekben az egyéneknek nincsen lehetőségük kifejezni magukat, növelik az esélyét az iskolai ámokfutásoknak.

Az iskolai közösségben vagy az otthoni környezetben tapasztalt elutasítás és kirekesztettség mélyen befolyásolhatja a fiatalok mentális állapotát. Azok a diákok, akik nem kapnak támogatást családjuktól, tanáraiktól, diáktársaiktól gyakran magányosnak, elutasítottnak vagy haszontalannak érezhetik magukat. Az ilyen helyzetekben élők hajlamosabbak lehetnek arra,

hogy agresszióval, szélsőséges viselkedéssel vagy erőszakkal próbálják meg felhívni magukra a figyelmet vagy, hogy valamilyen módon megbüntessék azokat, akik úgy érzik, hogy bántották őket.

Harmadik hipotézis: Az online közösségi oldalak jelentős hatást gyakorolhatnak az iskolai ámokfutásokra és azok elkövetőire. Ezek a platformok nemcsak kapcsolattartási eszközökként szolgálnak, hanem olyan felületként is, ahol a tettesek identitása és viselkedése formálódhat, kapcsolataik alakulnak, és ahol szélsőséges eszmék és ideológiák is terjedhetnek

Negyedik hipotézis: Összefüggés van az öngyilkossági hajlam és az iskolai ámokfutások elkövetése között.

Egyes ámokfutók esetében a nyilvános figyelem keresése összefüggésben állhat az öngyilkossági hajlammal. Az öngyilkosságra hajlamos személyek úgy érezhetik, hogy életük értéktelen, de halálukkal el tudnak érni valamit, ha figyelmet kelt vagy üzenetet közvetít. Érezhetik még azt is, hogy halálukkal „nyomot hagynak” a világban, amit életük során nem tudnának elérni.

9.3. A minta kiválasztásának szempontrendszere

A minta kiválasztásának első lépéseként meghatároztam, hogy mely cselekményeket kezelem iskolai ámokfutásként:

- olyan oktatási intézményhez kötődő személyek élete ellen irányuló emberi magatartás, amellyel
- okozati összefüggésben legalább egy ember élete közvetlen veszélybe kerül,
- löfegyverrel vagy az élet kioltására alkalmas egyéb eszközzel követik el,
- érzelmi háttérét tekintve impulzív cselekmény, amelyet nem politika, hatalom megszerzésére irányuló, vagy vallási motivációk generáltak,
- ezen cselekményeket oktatási intézményben vagy, az intézménnyel összefüggésben választott egyéb helyen hajtják végre.

A kutatásban a fogalmi meghatározáson felül az is szempont volt, hogy olyan esetek kerüljenek kiválasztásra, amelyeket európai országban kerültek elkövetésre; ezzel azt kívánom elérni, hogy a kutatás tükrözze a különböző társadalmi és kulturális kontextusokat

9.4. A választott kutatásmódszertani eljárás bemutatása

9.4.1. Esettanulmány, mint módszer

Esettanulmánnyal nem találkozunk túl gyakran a hazai kriminálpszichológia tematikájú kutatások és tanulmányok között, azonban az utóbbi években mintha mégis egyre népszerűbb kutatásmódszertani választás lenne. Számos hazai tudományos publikációban találkozunk esettanulmánnyal (Fliegauf & Sófi, 2023; Lehoczki & Ronyecz, 2021; Dulai, 2020), és egyre több konferenciaelőadás is erre a kvalitatív módszerre épít (Lohner, 2024; Kelemen, 2024; Farkas és mtsai, 2022), miközben a nemzetközi kriminálpszichológiai kutatások már régóta közölnek *Case Study*-kat (Fahim & Dangwal, 2022; Jentzen, 2017; Melle, 2013; Beasley, 2004). Az esettanulmány – szemben más, főleg kvantitatív eljárásokkal – egyetlen egy jelenségre fókuszál, és azt igyekszik minél részletesebben megvizsgálni és leírni. Két típusa a retrospektív és a longitudinális esettanulmány. A retrospektív megközelítés lényege, hogy a jelenből kiindulva történik meg egy, a múltban már lezajlott esemény elemzése, így szerencsére már az összes szükséges információ a birtokunkban van. Ezzel szemben a longitudinális, vagy hosszmetzeti elemzés egy konkrét időponttól kezdve, visszatérően és rendszeresen, ugyanarról/ugyanattól a vizsgálati tárgyról/tárgytól gyűjti be az információkat, az idő előrehaladtával (Gösiné Greguss & Székely, 2006). A retrospektív és longitudinális esettanulmány-típusok mellett számos más elméleti keretbe ágyazott esettanulmány-típusokat fogalmaztak meg a kutatók. (Stenhouse, 1988) négy különböző esettanulmány-típust különít el, míg (Yin, 1993) háromféle esettanulmánnyról beszél, nevezetesen kutató, magyarázó és leíró típusokról. A kutató esettanulmány a jelenséghez kapcsolódó kérdéseket és hipotéziseket vizsgálja, a magyarázó okozati összefüggéseket igyekszik feltárni, míg a leíró a vizsgált jelenség teljeskörű leírását tűzi ki célul.

10.A KUTATÁS MEGVALÓSÍTÁSÁNAK FOLYAMATA

Az esettanulmányok kiválasztása célzott mintavétel alapján történt. A választásnál nagyban támaszkodtam az online médiabeszámolókra, valamint figyelembe vettem a különböző országokban bekövetkezett iskolai ámokfutások változatosságát is.

A Magyarországon történt esettanulmány feldolgozása az Országos Bírósági Hivatal anonimizált határozatkereső weboldalának használatával, valamint – telefonos egyeztetést követően – a Baranya Vármegyei Főügyészség készséges segítségének köszönhetően jöhetett létre, mely során ügyészségi dokumentumokat, rendőrségi jelentéseket, valamint szakértői vélemények adatait bocsátották a rendelkezésemre. Az ügyiratok feldolgozásakor mindenkor tekintettel voltam az adatvédelmi szabályok és előírások maradéktalan betartására. A hazai esettanulmányban – többek között az imént említett adatvédelmi előírásokra tekintettel – személyek nevei és személyes adatok nem szerepelnek. Az elkövető G.-ként került említésre.

A Finnországban, Kauhajokiban 2008. szeptember 23-án történt iskola ámokfutás kutatásához a Finnországi Igazságügyi Minisztérium által 2010. február 17-én nyilvánosságra hozott nyomozati jelentés alapján készült el. A jelentés a 39/2010 sorszámmal került megjelölésre (Reports and guidelines, 2010).

A Svédországban, Trollhättanban 2015. október 22-én történt iskolai ámokfutás elemzéséhez Erlandsson és Meloy tanulmánya (2018) szolgáltatta a kiindulási alapot.

11.ESETTANULMÁNYOK BEMUTATÁSA

11.1. Hazai egyetemi ámokfutás

Bevezetés

A 2009. november 26-án történt iskolai ámokfutás a magyar kriminalisztika történetében az első eset volt, hogy tanintézményben fegyveres támadást hajtottak végre.

Az ámokfutás végrehajtója G.-ként kerül jelölésre a kutatásomban.

Az elkövető személye

G. nőtlen családi állapotú, kiskorú gyermeke, illetve más eltartásra szoruló hozzátartozója nem volt az elkövetés idején. Iskolai végzettsége gimnázium, szakképesítéssel nem rendelkezik, előzetes fogvatartásba helyezését megelőzően az egyik Tudományegyetem egyetemi hallgatója volt. Havi jövedelme nem ismert. A vagyona részét képezi egy Yamaha típusú robogó. Katona nem volt. Büntetlen előéletű.

Az elkövető a szüleivel élt egy háztartásban. Szülei bár együtt éltek, édesapja távol volt a családtól, mert tengeri hajón dolgozott. Négy hónap munkát követően két hónapot töltött otthon.

G. emiatt édesanyjával ápolt bizalmas kapcsolatot, fiatalabb korától kezdve vele beszélte meg a felmerülő problémáit.

G. gyermekkorától kezdve zárkózott volt, ez szüleinek is feltűnt. Általános iskolában nem voltak barátai, csak a gimnáziumban szerzett néhány barátot. A gimnáziumi barátai közül egy fővel tartotta a későbbiekben is a kapcsolatot. Lányokkal nem volt kapcsolata sem a gimnáziumban, sem azt követően.

G.-t gyermekkorától kezdve érdekelték a fegyverek. 2007 januárjától a Városi Lövészklub sportegyesületének tagja volt, ahol az elnökkel közölte azt, hogy őt a szituációs lögyakorlatok érdeklik, viszont itt csak légpisztolyos lövészetre volt lehetősége.

2008. május 5-én tagja lett az Első helyi Polgári Lőegylet Sportegyesületnek, ahol már lőfegyverrel is folytathatott lövészetet.

G. 2009. május 21-én engedély birtokában megvásárolt egy használt állapotú CZ-85 típusú 9 mm Luger kaliberű öntöltő rendszerű maroklőfegyvert.

A lőfegyvervásárlásnak édesapja nem örült, aggodalmát fejezte ki, melyre G. úgy reagált, hogy „ne nézze hülyének, hogy valakit lelőjön, mert akkor börtönbe kerülne”.

G. az érettségi vizsga után több egyetemre is beadta a felvételi jelentkezését, mely azonban ekkor még nem járt eredménnyel. 2009 szeptemberétől kezdődően felvételt nyert a Tudományegyetemre, ahol elkezdte az első félévét.

Az ámokfutás előzménye és az elkövető lehetséges motivációja

G. a tanév elején ismerte meg új csoporttársait, közülük többen is a későbbi ámokfutás sértettjévé váltak. G. évfolyam- és csoporttársai felé nem nyílt meg, kapcsolatot nem tudott velük kialakítani. A csoportba járó fiúk kommunikációját, amit azok elmondásuk szerint ugratásnak szántak, ő agresszióknak élte meg. A beszólások általában verbálisak voltak, illetve egyszer odakötözték az elkövető táskáját a székéhez. Az őt ért tréfákat nem mindig tudta feldolgozni, annak ellenére, hogy többször ő maga is nevetett rajtuk. G. a férfi hallgatótársain kívül a női hallgatókkal sem tudott baráti viszonyt kialakítani.

Legfőbb érdeklődési körét a fegyverek adták, amellyel a hallgatótársaival nem tudott közös témát találni. Egyik hallgatótársát irigyelte amiatt, hogy ő Szlovákiában él, ahol a szerinte sokkal könnyebb a fegyverszerzés, mint Magyarországon. Őt egyszer arra is kérte, hogy hozzon neki lőport.

Többször nyilvánosan is hangot adott az egyetemen tanuló külföldi diákokkal kapcsolatos negatív nézőpontjának.

Urológiai problémája miatt több előadásról és más foglalkozásról is kikérdezkedett mosdóba, ez a hallgatótársai részéről „derűtséget” keltett, egyik hallgatótársa emiatt „barnamacinak” nevezte el.

G. az édesanyjának többször is említette azt, hogy őt kiközösítik, és nem érzi jól magát az évfolyamtársai körében.

Az elkövetés előtti hónapban a csoport tagjai latin zárthelyi dolgozatot írtak, amely során G. dolgozata elégtelen lett, emiatt két csoporttársával vita alakult ki, hogy nekik azért sikerült a dolgozat, mert „puskázta”. G. elmondta ekkor, hogy ezt be fogja jelenteni a gyakorlatvezetőnek, amire a többiek közölték vele, hogy ez nem jó ötlet, mert az egyik csoporttársuk mégiscsak erősebb nála (ez a csoporttárs testépítéssel foglalkozott). G. válasza erre az volt, hogy „a golyó mindenkit fog”, ezt több jelenlévő is hallotta.

Az ámokfutás előtt mintegy két héttel G. ismét agresszív magatartást tanúsított – viszont már nem verbálisan – két csoporttársnőjével szemben. Az egyetem egyik épülete előtt beszélgettek csoporttársnői, amikor G. arra közlekedett robogójával, ahol észlelve csoporttársnőit meghúzta a gázkart, feléjük hajtott úgy, hogy a két csoporttársának el kellett ugrania, más esetben robogójával nekik ütközött volna.

G. az édesanyján kívül egy csoporttársának is említette azt, hogy nem érzi jól magát a csoportban, mert „idegesítik a fiúk” és ezért át szeretne menni egy másik csoportba. Csoporttársa felhívta a figyelmét arra, hogy egy másik csoportban is lehetnek olyanok, akik szintén idegesíthetik őt.

Az elkövetést megelőző nap (2009. november 25.)

Egy gyakorlati órán G. az egyik csoporttársnőjével vitába keveredett amiatt, mert többször is kérdezgette csoporttársnőjét, akit zavartak G. kérdései a gyakorlat végrehajtása során. Ezt követően G. nem szándékosan, de az asztal lapját lecsukva csoporttársnőjének a lábára zárta azt, amire hangosan megjegyezte, hogy ne csukja rá az ajtót. A gyakorlaton résztvevők is észlelték ezt, akik mosolyogtak az eseményeken, mondván, hogy olyanok, mint a házastársak. G. erre úgy reagált, hogy felszólította csoporttársnőjét, hogy ne beszéljen így vele, vegye emberszámba.

November 25-én 17 óra 39 perckor MSN-en egy ismerőisével felvette a kapcsolatot, mely során egy fiktív történettel nyitott, azt közölte vele, hogy „meg fogok halni”, mert agydaganata van. Az üzenetváltás során kitért arra, hogy „mielőtt felfordulok, küldök sms-t, habár te is leszarsz, senki nem sirat meg, így nincs mit vesztenem és ez jó”.

22 óra 15 perc körül G. édesanyjával beszélgetett és közölte vele, hogy nem megy el a korábban tervezett adventi útra a csoporttársaival, mert senki nem beszél vele.

Az éjszaka folyamán még több olyan tartalmat megtekintett az interneten, ahol fegyverekről, tömegpusztító fegyverekről, illetve ún. ámokfutókról történt híradás, majd 01 óra 10 perckor belépett az egyik közösségi oldalra, ahonnan törölte az azon elérhető adatait.

A cselekmény és az elkövetés eszközéül választott tárgy

2009. november 26-án egy csütörtöki napon G-nek délben gyakorlati foglalkozása volt. Ezen a napon 10 óra körüli időben kelt, majd elkészítette a szükséges gyakorlati jegyzőkönyvet. A jegyzőkönyv elkészítését követően bepakolta a hátizsákjába a CZ-85 típusú maroklófegyvert, ahhoz 2 db tárat és 50 db 9x19 mm Luger kaliberű lőszert. Magához vette a fegyvertartási engedélyét is.

G. a robogójával indult el az egyetemre. A hallgatók a terem előtt gyülekeztek, G. időben érkezett és a jelenlévő csoporttársaitól kérdezte, hogy mindenki ott van-e. A csoporttársai észrevették rajta azt, hogy ideges és feszült.

Az oktató beengedte a két egybenyitott gyakorlati helyre az addig kívül várakozó hallgatókat. A hallgatók elhelyezkedését követően, megkezdődött az óra, melyet követően nem sokkal G.

kiment a teremből és a folyosó átellenes oldalán található férfi mosdóba ment, ahol a hátizsákjából elővette a lőfegyverét, a lőszeret és mindkét tárat, melyekbe 15-15 lőszer tárazott.

G. 12 óra 10 perc 17 másodperc körüli időben kiment a férfi mosdóból és a teremhez érve kopogott, ahol ajtót nyitottak számára. A tanár – aki a cselekmény sértettje lett később – megkérdezte tőle, hogy hol volt, amire azt a választ adta, hogy kint volt és egy kicsit gondolkodott.

G. a csoporttársnője mellett tollával idegesen kopogni kezdett. Csoporttársát zavarta a kopogás, szólt G-nek, hogy fejezze azt be, azonban G. még idegesebb lett. Csoporttársnőjének azt mondta, hogy „mindjárt felbaszom a picsádba a tollat”. Ezt hallotta a másik csoporttársnője is, aki megkérdezte G.-t, hogy mi baja van, mert látta rajta azt, hogy idegesen és feszülten viselkedik. G. válassza erre az volt, hogy „semmi”, majd ismét táskáját fogva kiment a férfi mosdóba. G. távozását a cselekmény később elhunyt sértettje is észlelte, aki tréfásan megjegyezte a mellette ülőnek, hogy biztosan azért ment ki, mert tudta, hogy nem lesz meg a fél éve és neki már mindegy.

G. a teremből úgy ment ki, hogy a bejárat ajtót nyitva hagyta. A mosdóban körülbelül 20 másodpercet tartózkodott, ez idő alatt magához vette táskájából a már korábban megtöltött tárat, valamint a CZ-85 típusú lőfegyverét. A fennmaradó 20 db lőszer is magához vette.

Az átokfutás későbbi áldozata – G. csoporttársa – elindult becsukni a terem bejárat ajtaját, G. amikor meglátta csoporttársát, a nála lévő lőfegyvert felemelte és egy célzott lövést adott le az ajtót bezárni szándékozó csoporttársa felsőtestére, mely következtében ő hanyatt a földre esett. A lövést követően G. megindult a teremhez. A teremhez érve még egyet belelőtt a földön fekvő csoporttársába, mely a sértett hasfalába hatolt be. A lövések hangjára mindenki felfigyelt, viszont sokan nem gondolták azt, hogy ezek valóban lövés hangok, valamint azt hitték, hogy csak tréfál a meglőtt áldozat.

A teremben lévő oktató elindult a hang irányába, mely során észlelte G.-t, aki a pisztolyt előrenyújtva tartotta és a teremben lévő padsorok közötti rész felé közeledett. A második lövést követően G. a teremben több hallgatóra is rátartotta a pisztolyt úgy, mint aki keresi a következő célpontját, azonban nem adott le lövéseket. Ezt követően a padsorok közötti rész felé fordult, ahol körülbelül 10 méter távolságból a terem hátsó falánál tartózkodó két csoporttársa irányába lőtt négy alkalommal. A lövések következtében a négy lövésből az első a menekülő tanár jobb combját találta el. A másik két lövés elérte a terem végében lévő fiú csoporttársat. G. látva azt, hogy csoporttársa a padlóra került, odament és a hátán fekvő helyzetben alkarjaira támaszkodva

hátrafelé csúszó sértett előtt megállt, a pisztolyát két kezében megfogva egy célzott lövést adott le rá. A lövés a sértett alhasát érve a testébe behatolt.

A lövés leadását követően az egyik csoporttársnője a szemébe nézett és a keresztnévén szólítva G-t arra kérte, hogy „ne, ne csináld, hagyd abba, beszéljük meg!”. G. ránézett csoporttársnőjére, de részéről erre reakció nem érkezett, majd a terem nyitott ajtaján keresztül 12 óra 17 perckor 11 másodperc körül elhagyta a gyakorlótermet.

Eközben a portásfülkében tartózkodó hölgy alkalmazott 12 óra 17 perckor kilépett a folyosóra. G. a hölgyet meglátva leadta utolsó lövését, ami eltalálta a hölgy jobb combját. Amikor a megsérült hölgyben tudatosult, hogy mi történt, vissza próbált menni a portásszobába, azonban a lövés következtében a jobb combcsontja eltört, ezért elerőtlenedett, és a padlóra esve a folyosóra dőlt.

Az ámokfutó elfogása

G. az utolsó lövést követően 12 óra 17 perc 22 másodperckor elhagyta az egyetem épületét, majd a szomszédban található klinika épületébe ment, ahol felment a 7. emeletre, a laborszintre.

Az egyik itt dolgozó hölgyet kérte meg, hogy telefonálhasson.

G. 12 óra 39 perc 38 másodperckor a rendőrség ügyeleti számát hívta fel, majd a hívást fogadó ügyeletesnek elmondta, hogy bejelentést szeretne tenni, mivel történt egy lövöldözés az egyetem biofizikai intézetében. Az ügyeletes közölte vele, hogy már tudnak róla, hiszen több bejelentés is érkezett, a vádlott azt mondta, hogy „igen, de én vagyok az elkövető és fel szeretném adni magam”. Az ügyeletes kérdésére elmondta a nevét és azt, hogy hol tartózkodik. Kérdésre elmondta még, hogy a fegyver is nála van, továbbá, hogy kint lesz az erkélyen.

A bejelentés helyszínére érkező rendőrök elfogták G.-t.

Az elkövető mentális állapota

15 éves korában édesanyja azt figyelte meg, hogy a normális mértéket meghaladó alkalommal tisztálkodott, szinte kényszeresen, indokolatlanul tisztította magát, emellett naponta többször – akár kilenc alkalommal is – alsónadrágot és zoknit cserélt. Ezeket észelve édesanyja elvitte gyermekpszichiáterhez, aki a sok beszélgetést tanácsolta számára, gyógyszereket nem írt fel.

A gimnáziumi érettségít követően édesanyjával elutaztak, de a szállodai szobából ki sem mozdult, ezért édesanyjával közösen úgy döntöttek, hogy szakemberhez fordulnak.

G. először 2006. május 22-én jelent meg az ideggyógyász szakfőorvosnál magánrendelésen, mely során elmondta az orvos részére azt, hogy az egyik vizsgáján egyfajta „rohamot” élt át, mely során remegni, verejtékezni kezdett, szapora volt a szívverése és rosszul érezte magát.

Elmondása szerint ez amiatt történhetett, mert előrevetítette magában a kudarcélményét. A szakfőorvos a vizsgálat során észlelte, hogy a vádlott feszült volt, ún. túlteljesítő típus, izgulós, azonban értelmes és rendezett, nála pszichiátriai eltérés nem volt. Részére gyógyszer írt ki.

A további orvosi konzultációkon hangulatváltozásokról számolt be G., emellett olyan kudarcélmények miatt szorongott, amelyek még meg sem történtek, de ő magában azokat előrevetítette.

G. 2007. júniusában más orvost is megkeresett, mely során nála enyhe depressziós epizódot diagnosztizáltak. G. személyiségstruktúráját rigidnek találta, kényszeres vonásokkal, önértékelési nehézségekkel, néhol a környezettel szembeni bizalmatlansággal, olykor enyhe szenzitivitással. G. részére antidepresszánt írt fel. Az alkalmazott módszerrel hangulata javult, nyitottabb lett, szorongása és más nehézségei is csökkentek.

G. édesanyja elmondása szerint a kezelések ellenére az elkövetés évében, nyáron előfordult, hogy fia letakarta a lakásban lévő klíma beltéri egységet arra hivatkozva, hogy onnan figyelik őt, illetve édesanyjának beszámolt arról, hogy hallotta a szomszédokat, amint róla beszélnek, és azt állítják, hogy ő veri az édesanyját. Az anya emiatt az egyik szomszéddal beszélt a fia által elmondottakról, aki tagadta a felhozott vádakat.

Az elkövető még a tette előtt 6 nappal is megjelent az egészséggondozó intézményben, és a vizsgálaton újra felírták számára a Sertralin tablettát. Panaszt nem említett, fenntartó gyógyszer mellett egyensúlyban érezte magát.

Az ámokfutással kapcsolatban a tanúk egy része arról számolt be, hogy G. az elkövetés során látszólag higgadtan és nyugodtan viselkedett.

G-t az ámokfutást követően 8 elmeorvosszakértő vizsgálta, mely vizsgálatokat követően a bíróság a véleményeket és a tárgyaláson elhangzottakat is figyelembe véve úgy ítélte meg, hogy az elkövető személyiségzavarban szenvedett, ez azonban csupán enyhe mértékben korlátozta abban, hogy cselekményének társadalomra veszélyességét felismerje, illetve e felismerésnek megfelelően cselekedjen.

11.2. Kauhajoki-i ámokfutás

Az alábbi esettanulmány alapja a Finnországi Igazságügyi Minisztérium által 2010. február 17-én nyilvánosságra hozott, 39/2010. sz. nyomozati jelentés (Reports and guidelines, 2010).

Bevezetés

2008. szeptember 23-án, kedden 10 óra 40 perckor egy finn ámokfutó fekete ruhákba öltözve, arcán símaszkkal, Walther P22 öntöltő pisztollyal és több házi készítésű Molotov-koktéllal felfegyverkezve bement a Kauhajokiban található Szakképző Iskola épületébe, ahol akkor körülbelül 200 ember tartózkodott, majd ámokfutásba kezdett.

Az ámokfutó személye és mentális állapota

Matti Juhani Saari 1986-ban született a család második gyerekeként, az első gyermek négy évvel idősebb volt nála és egy veleszületett betegséggel élt. Gyerekkorában félénk, visszahúzódó személyiségként jellemezték.

Saari édesanyja elmondása szerint a család helyzete nem volt ideális, mivel a szülők között folyamatos feszültség állt fent. Szülei 3 éves korában elváltak, majd ezután édesanyja nevelte mindkét gyereket. Hat év elteltével édesanyja ismét férjhez ment, mely kapcsolatból három féltestvére született. Saari kapcsolata mostohaapjával és féltestvéreivel nem volt semmilyen szempontból kivételesnek mondható.

Az ámokfutó szoros kapcsolatban állt a bátyjával, aki 2003-ban belehalt a vele született betegségeinek következményeibe. Saari ekkor 17 éves volt, és ez nagy törést okozott az életében

A család a mostohaapa munkája miatt összesen 12 alkalommal költözött. Saari nem sokkal a 18. születésnapja előtt elköltözött otthonról Kauhajokiba, ezután továbbra is szoros kapcsolatot ápolt édesanyjával.

Saari jó tanulónak számított iskolás éveiben. Tanárai csendes, jólnevelt és lelkiismeretes diákként jellemezték, azonban édesanyja elmondása szerint fia az általános iskolás éveiben iskolai zaklatás áldozata volt.

Általános iskolás éveiben kitöltött egészségügyi kérdőívben a későbbi ámokfutó azt állította, hogy álmatlanságtól, koncentrációs problémáktól, melankóliától, depressziótól és félénkségtől szenved.

A szakiskolában a diáktársai eleinte nem vettek észre rajta semmi olyat, ami motiválhatta őt az iskolai lövöldözés végrehajtására. 2008 tavaszán az elkövető és a szakiskola több diákja is Magyarországon vett részt egy szakmai gyakorlaton, ahol Saari teljesítménye kiváló volt. A gyakorlat ideje alatt azonban több magatartási probléma is felmerült, amit a diáktársai jeleztek is a magyar testvériskola irányába. Saari alkoholt fogyasztott, késsel játszadozott, többször öngyilkosságra tett utalást, diáktársai depressziósnak és magányosnak látták, valamint az is feltűnt nekik, hogy csodálattal beszélt a jokelai iskolai ámokfutásról. A magyar testvériskola kapcsolattartói foglalkoztak a jelzett problémákkal, és úgy tűnt, hogy azok megszűntek. A

Saarival kapcsolatos magatartási problémák nem tértek vissza a Finnországba történő visszaérkezést követően sem.

Az elkövető életében több kudarc és tragédia is történt, amelyek mélyen megviselték őt. 2008 szeptemberében az elkövetés előtt pár héttel barátai autóbalesetben életüket veszítették. A baleset előtt nem sokkal pedig véget ért a párkapcsolat.

Az elkövető mentális problémáiról szóló első feljegyzések tizenhárom éves korában történtek. Az elkövető szorongástól, pánikrohamoktól, depressziótól, alvászavartól szenvedett, valamint öngyilkossági gondolatai is voltak. Édesanyja szerint a pszichés állapotában hirtelen változások következtek be.

Az ámokfutás előtt egy héttel egy házibuliban volt Saari, ahol amiatt figyeltek fel rá, mert ittas állapotban próbált több lányhoz közel kerülni, majd a visszautasítást követően megfenyegette a lányokat azzal, hogy ezt még meg fogják bánni.

Az elkövető hajviselete és öltözködési stílusa az esetet megelőző nyáron megváltozott. Haját hátrafésülve viselte, és fekete bőrdzsekit viselt. Új stílusa a jokelai iskolai gyilkoséra emlékeztetett, emiatt a fegyverboltban, ahol tárákat és lőszereket vásárolt, az eladók „copicat”-nek nevezték.

Az elkövetés előtti napok

Saari 2008. szeptember 17-én lemondta az péntekre szóló időpontját a depressziójával foglalkozó szakápolónál, majd a lemondás napján részt vett egy diákpartin.

2008. szeptember 18-án meglátogatta korábbi lakhelyét, Pyhäjärvi-t.

2008. szeptember 19-én Saari korábban, az internetes videó megosztó portálra feltöltött videói miatt a rendőrség úgy dönt, hogy visszavonja a számára kiadott fegyvertartási engedélyt. Otthonában próbálták keresni, azonban nem találták fel, ezért a fegyvertartási engedély visszavonása a hétfői napra került áthelyezésre.

2008. szeptember 20-21-én Saari meglátogatja Pyhäjärviben élő rokonait.

2008. szeptember 22-én a rendőrség kihallgatja Saarit, majd úgy döntenek, hogy a lőfegyverét megtarthatja. Aznap este Kauhajokiban a Seinäjoki Szakiskola udvarán videót forgat magáról.

Az elkövető fegyvertartásának felülvizsgálata

2008. szeptember 19-én, pénteken a reggeli órákban Kauhajoki önkormányzat egyik alkalmazottja a helyi középiskola közelében, egy elhagyatott épületben egy mécsest fedezett fel. A történetek zavarni kezdték, ezért keresni kezdett az interneten. A „Kauhajoki” keresési találatok között volt egy alig 12 órája feltöltött videó, amelyen egy pisztollyal lövöldöző fiú

szerepelt. A megtalált videók között más lövöldözéssel kapcsolatos felvételek is voltak. Másnap a munkahelyén jelezte az általa tapasztaltakat az egyik kollégájának, aki bejelentést tett a rendőrségre.

A helyi rendőrség a tudomásukra juttatott információk alapján hasonlóságot vélt felfedezni egy korábbi iskolai ámokfutással, amely a finnországi Jokela-ban történt, emiatt a rendőrkapitány-helyettes úgy döntött, hogy a videókat feltöltő személy lőfegyvertartási engedélyét vissza kell vonni, emiatt még aznap megjelentek a videót feltöltő Saari lakásánál, azonban nem találták otthon.

2008. szeptember 22-én, hétfőn a Kauhajoki Rendőrkapitányság rendőrkapitány-helyettese délelőtt telefonon keresztül beidézte Saari-t, aki nem sok idővel később meg is jelent a kapitányság épületében. Tagadta, hogy mécsest hagyott volna a gimnázium közelében, valamint a videókkal kapcsolatban elmondta, hogy több olyan videó is van fent az adott videómegosztó weboldalon, amiben azt látható, hogy emberek lönek. A megbeszélés alapján a rendőrkapitány-helyettes úgy döntött, hogy szóbeli figyelmeztetésben részesíti a későbbi ámokfutót.

A cselekmény

2008. szeptember 23-án a szakgimnázium új kialakított épületrészeinek alagsorában található 3. számú tanteremben 08 óra 00 perckor szakmai alapismereti óra kezdődött a vendéglátás-menedzsment szakos hallgatóknak, akiknek dolgozatot kellett írniuk ezen az órán.

10 óra 30 percre öt diák befejezte a dolgozatot és elhagyta az osztálytermet. A tanár és rajta kívül 12 diák a teremben maradtak. Egy diák kivételével csak lányok voltak a teremben.

10 óra 30 perc körüli időben egy – a csoporthoz tartozó – Matti Juhani Saari nevezetű diák, akinek szintén a dolgozatot kellett volna írnia, ebben az időszakban megjelent az oktatási intézmény udvarán. Saari a szokásosnak mondható fekete ruháját viselte; ami feltűnőnek mondható volt rajta, az egy nagyméretű fekete hátizsák volt. Több diák és ottdolgozó látta megérkezni a diákot, de nem találták különösnek a nagy hátizsákot. Bement az iskola épületébe, majd nem sokkal később visszament az udvarra és a 3. számú tanteremhez ment a lépcsőn keresztül. Megállt az ajtó előtt, amit a csoporttársai nem láttak a teremből, viszont három másik személy látta azt, hogy az ajtó előtt várakozik, viszont itt még nem láttak azt, hogy fegyver lenne nála.

2. ábra: a szakiskola épületei
 Forrás: a finn rendőrségi nyomozás anyagából

Saari ezt követően belépett az osztályterembe és maroklőfegyverével több lövést is leadatott a terem elülső részében elhelyezkedők felé, majd visszalépett a folyosóra és új töltött tárat helyezett a fegyverébe. A csoporttal dolgozatot írató tanár felszólította a diákokat, hogy húzzák össze magukat és nyomják az ajtót kifelé, hogy az elkövető ne tudjon ismételtén a terembe lépni. Ezzel rövid időre sikerült visszatartani az elkövetőt, míg az át nem lőtt az ajtó ablakán. Ugyanebben az időben több lövést adott le Saari a folyosón megjelenőkre is, akiket nem tudott eltalálni. Ahogy ismét bejutott a terembe, az elkövető több lövést adott le a tanárra, majd dühöngve, trágár kifejezéseket használva lőtt rá az asztalok és székek mögött elbújt diákokra. Az ámokfutó körbejárta az osztálytermet és minden hangra vagy mozgásra lövéseket adott le. Az osztályteremben tartózkodók közül három diák elbújt és ennek köszönhetően túlélte az ámokfutást, ketten sértetlenül, egyiküket az elkövető a fején talált el a lövöldözés során, viszont nem találta el olyan mértékben, hogy életét veszítette volna. Közvetlenül a lövöldözés kezdete után, 10 óra 43 perckor e három diák egyike felhívta a Segélyhívó Központot és bejelentést tett. 10 óra 53 perckor az ámokfutó benzinnel locsolta be az osztályterem padlóját, amit meggyújtott és a terem hátsó ajtaján távozott. A tanteremben rejtőző három diák a terem több ablakának betörését követően tudtak csak elmenekülni. A két sértetlen diák a közelben lévő folyóparton rejtőzött el és ott több mint másfél órát tartózkodtak. A fején lőtt sebbel menekülő diák nem tudott lépést tartani a másik két diákkal, útközben összeesett, de az életét meg tudták menteni a mentőszolgálat munkatársai. A három diákon kívül egy negyedik diáknak is sikerült elmenekülnie az osztályteremből. Azután sikerült elmenekülnie az osztályteremből, hogy az

elkövető megkezdte a lövöldözést, azonban az ámokfutó a teremben és a folyosón egyaránt meglőtte, melynek következtében életét veszítette.

Fenti események után az ámokfutó több mint egy órán át az intézményben szabadon mozgott, ez idő alatt több dolgot megrongált, valamint tüzet gyújtott az épületben. 11 óra 05 perckor megjelent az épület bejárata előtt, ahol a helyszínen tartózkodó rendőri egységekre lőtt. 11 óra 22 perckor ismét az ajtóhoz ment, ekkor a mentőautókra és azok személyzetére lőtt.

11 óra 53 perckor Saari telefonon felhívta egy másik településen élő barátját és egy nyolc perces telefonbeszélgetés során elmondta neki azt, hogy 10 embert lőtt le, és hogy már rajta kívül senki nem tartózkodik az épületben.

12 óra 09 perckor az ámokfutó észlelte azt, hogy a rendőrök behatoltak az épületbe. Feltehetően ekkor fogalmazta meg magában azt, hogy innen már nincs más lehetősége, és az első emeleten lévő lobbyban öngyilkos lett, fejbe lőtte magát.

Az elkövetés eszközeül választott tárgy

Saari az elkövetés előtt közel három hónappal 2008. június 25-én a Kauhajoki Rendőrkapitányságon leadta a személyes fegyverviselési engedély iránti kérelmet egy Walther P22 Target maroklőfegyver beszerzésére.

A szokásos eljárásrendnek megfelelően az elkövetőt 2008. augusztus 07-én személyes meghallgatásra idézték be Saarit a Kauhajoki Rendőrkapitányságra. A meghallgatást követően a nyomozó főfelügyelő úgy döntött, hogy Saarinak engedélyezi a lőfegyvervásárlást.

A kapott engedéllyel 2008. augusztus 12-én egy Walther P22 marok lőfegyvert, fegyverre szerelhető célzást segítő lézert és hangtompítót rendelt egy webshopról. Utóbbi eszközöket nem használta az ámokfutáshoz.

2008. szeptember 02-án az elkövető felkereste a Kauhajoki Rendőrkapitányságot, hogy bemutassa Walther P22 pisztolyát. A fegyvert ellenőrző rendőr megállapította, hogy a fegyver megfelel a vásárlási engedélyben meghatározott feltételeknek. A rendőr azonban felfigyelt arra, hogy Saari furcsán viselkedik, például a fegyver bemutatása közben kuncogott és szípot adott. Ahogy elhagyta a kapitányságot Saari, az ellenőrzést végző rendőr megnézte, hogy ki adta ki számára az engedélyt, miután meggyőződött arról, hogy a vásárlási engedélyt a nyomozó főfelügyelő adta ki számára, azután nem foglalkozott tovább érdemben a történetekkel, viszont még aznap szóba hozta a történeteket, és azt mondta, reméli, hogy nem Saari lesz a következő iskolai ámokfutó.

Rendőrségi intézkedések

10 óra 44 perckor érkezett a bejelentés az iskolai ámokfutásról, több megerősítőerő is érkezett a cselekmény helyszínére. 10 óra 53 perckor pontosan meghatározásra került Saari helyzete az épületben.

11 óra 06 perckor két bevetési rendőr megpróbált behatolni az épületbe, ekkor négy lövést adott le rájuk az ámokfutó, a bejárati ajtó felől. Ekkor még az egységek nem voltak tisztában azzal, hogy az épületben már csak Saari tartózkodik, aki a lövések leadása után visszament az épületbe.

11 óra 36 perckor az első csapat behatolt az épületbe, majd 11 óra 45 perckor a második csapat is megtette ugyanezt. A csapatok két ellentétes irányból hatoltak be, majd az előzetes utasításoknak megfelelően ellenőrizték az iskola ezen épületét.

Amikor a csapatok beléptek, az elkövető az épületben mozgott, több lövést is leadott és tüzet gyújtott. Az első csapat emiatt értesítette a terepparancsnokot, hogy a füst miatt nem tudnak tovább haladni.

12 óra 10 perckor a bevetési egység jelentést tett arról, hogy az ámokfutó az oldalán fekszik, mellette pedig egy fegyver volt, valamint a feje mellett vér volt látható. A rendőrök az elkövetőt a kijáráshoz vitték, ahol ezt követően átadták a mentőszolgálat egységeinek.

15 óra 34 perckor a rendőrség megerősítette, hogy az épületben összesen 10 áldozat került feltalálásra.

11.3. Trollhättan-i esettanulmány

Az esettanulmány megírásához Erlandsson és Meloy tanulmánya (2018) szolgált alapul.

Bevezetés

A 2015-ös Trollhättan-i iskolai ámokfutás az egyik legtöbb emberi életet követelő iskolai ámokfutása volt Svédország történelmének, mindezt úgy, hogy az ámokfutó szűrő-vágó eszközzel támadta rá az áldozataira.

Általánosságban elmondható, hogy az iskolai ámokfutások rendszerint az iskola diákja, vagy volt diákja követi el, azonban erre az esetre ez nem igaz. Anton Lundin Pettersson nem járt a Trollhättan-i Kronan iskolába, kizárólag azért választotta azt az ámokfutás helyszínéül, mert tudta, hogy az ott tanuló diákok több, mint 90%-a külföldi származású volt az elkövetés idején.

Az elkövető személye és mentális állapota

Az elkövető Anton Lundin Pettersson 1994. június 22-én született Svédországban, Trollhättanban, négy testvére volt – köztük két féltestvér –, melyek közül ő volt a legfiatalabb. Két féltestvérével alig vagy egyáltalán nem tartotta a kapcsolatot. Édesanyja segédápolóként dolgozott, édesapja pedig a Svéd Tengerészeti Hivatalnál. Anyagi helyzetüket tekintve középosztálybeliek voltak. Pettersson már egészen kisgyermekként került a szemkontaktust. Kedves, csendes emberként jellemezték, azonban robbanékony természetű volt, ha a dolgok nem az ő elképzelései szerint valósultak meg.

Életét elszigetelten és zárkózottan élte, barátai nem voltak, kizárólag a testvérével ápolt baráti kapcsolatot. Szabadideje jelentős részét a számítógép videójátékok előtt töltötte.

Pettersson és bátyja komoly érdeklődést mutattak a fegyverek iránt, több légfegyverük is volt otthon, a fegyverek mellett mindkettőjüket érdekelték a harcművészetek, több éven át együtt edzettek.

A meghallgatott személyek elmondása alapján nem egyértelmű, hogy Petterssont zaklatták-e az iskolában. Néhány osztálytársa azt mondta el, hogy többször verekedett a zaklatóival, míg többen ezt nem tudták megerősíteni. Kamaszkorában három osztálytársával barátkozott, de amikor vége lett az iskolának, úgy a barátságnak is. A testvére elmondása szerint Petterssonnak nem voltak igazi barátai, és akikkel barátkozott, még azok között is magányosnak és kívülállónak érezte magát.

Az általános iskola után több barátja megpróbálta tartani vele a kapcsolatot, azonban visszautasította ezeket a közeledéseket. Édesanyja fel is figyelt arra, hogy többször hazudott a barátainak arról, hogy elfoglalt és nem tud találkozni velük. A találkozások helyett inkább a videójátékokkal töltötte az idejét.

Az általános iskola után a Trollhättan-i Lichron Ipari Iskolába kezdett járni, ahol az elszigeteltsége még inkább fokozódott. Az itt töltött ideje alatt sem tudott barátokat szerezni, az ebédszünetekben egyedül ült, mindenkitől távol.

Pettersson nagyon precíz, aprólékos és pedáns volt, az ipari iskolás tevékenységéről ugyanez mondható el, 2012-ben a svéd ifjúsági bajnokság döntőjébe került esztergályozásban.

Tanárai és diáktársai, úgy jellemezték, hogy: „csendes, ki kellett belőle rángatni a szavakat”, „3 év alatt körülbelül öt szót mondott”, „soha nem mondta ki, amit érzett vagy gondolt”. Úgy is jellemezték, hogy „hűséges volt, mint egy kutya” azokhoz, akiről úgy gondolta, hogy megérdemlik, és szinte bármire rá lehetett venni.

Pettersson ágya fölött egy szamurájkard díszelgett, ebből is látható az, hogy milyen érdeklődéssel tekintett a fegyverekre. Kardjával gyakorolt is, például barátai társaságában

görögdinnyét vágott szét, valamint bátyja arról számolt be, hogy vizes palackokat is szétvágott vele.

Pettersson rasszista viccekkel is gyakran szórakoztatta a körülötte lévőket. Akiknek elmondta a rasszista vicceit, azok jót nevettek rajtuk és azt hitték, hogy ezek csak egyszerű poénok.

Az érettségit követően – 2013-tól – munkanélküli volt, a munkaügyi hatóság sem tudott neki segíteni. Több mint 80 állásra jelentkezett 2 év alatt, és szégyellte, hogy soha nem hívták be állásinterjúra. Bátyja, aki ugyanilyen végzettséggel rendelkezett, azonnal munkát kapott. Az, hogy miért nem hívták be állás interjúra, egyszer sem az nem megállapítható, viszont Pettersson úgy gondolta, hogy ez a bevándorlók miatt történhet.

Az elkövetés előtti időszak

Az ámokfutó az elkövetés előtt 6 hónappal már egyedül élt, a szülei elköltöztek a városból. 2015 nyarán, néhány hónappal az iskolai ámokfutás előtt a családja észrevette rajta, hogy megváltozott. Egész nap aludt, az üzenetekre és telefonhívásokra későn, napok múlva válaszolt csak.

Pettersson hangulatingadozásai egyre erősebbek lettek, amelyet a szomszédai is megtapasztaltak akkor, amikor egy nap hangosan hallgatták a zenét, Pettersson emiatt légpuskájával az ablakuk üvegére lőtt. Egyre türelmetlenebb és a dühösebb volt minden apróság miatt. Magányossága érzékeny téma volt, amiről senkinek sem beszélt. Pettersson bátyja a hirtelen változásokra felfigyelt, és úgy gondolta, hogy öccse valamilyen pszichiátriai betegségben szenvedhet.

Az elkövető kritikusan állt a Svédországba irányuló bevándorláshoz, ahogy családja és rokonai is. A cselekmény előtti hónapokban ezen véleményének szitkozódva, rendszeresen hangot is adott. Úgy vélte, hogy Svédország nem a saját állampolgáraitól gondoskodik elsősorban, és mind a saját, mind a társadalom problémáit a bevándorlásra fogta. Pettersson úgy gondolt magára is, mint „akik felépítették ezt az országot”, és az ország és saját problémáit is a bevándorlókban látta. Egy kiskorú rokonának azt mondta, hogy valakinek „tennie kellene valamit”.

Októberben, amikor az ámokfutás történt, a menedékkérők száma új rekordot döntött. A svéd társadalom legfontosabb témája a bevándorlás volt. A mecsetek és munkásszállók elleni támadások száma rekordot döntött, 36 volt a Global Terrorism Database szerint.

Pettersson érdeklődött a politika iránt is, 2015-ben olyan svéd pártra szavazott, amely nyíltan bevándorlásellenes volt. Néhány nappal az ámokfutás előtt a párt egyik képviselője úgy jellemezte a bevándorlást, hogy az „a romláshoz vezető utat jelenti. Ez egy meglehetősen rövid

távú véget jelent Svédország és a svéd nemzet számára”. A képviselő a közönséghez fordult, és azt mondta: „Önök a lándzsahegyét alkotják, hogy visszavegyük az országunkat”.

Pettersson 2015. október 22-én, az elkövetés napján búcsúlevelet hagyott a lakása előszobájában, mielőtt az elkövetés helyszínére ment volna. A levelében a bevándorlást és a társadalmat okolta az ámokfutás miatt. Írt egy másik, titkos búcsúlevelet is, amelyről nem hitte, hogy bárki megtalálja. A titkos búcsúlevél jelentősen különbözik attól a levéltől, amiről az elkövető tudta, hogy a rendőrség megtalálja, ezt a levelet egy 25 éves online játékos barátjának küldte el, melyben az alábbi gondolatokat fogalmazta meg:

„Hé, ember! Nincs sok időm, úgyhogy rögtön a tárgyra térek. Maximum egy-két órán belül halott leszek... Azok a kibaszott zsaruk jobban teszik, ha egyenesen céloznak, nem akarom túlélni az ámokfutást.”

Az ámokfutás és az elkövetés eszközei

Az iskolai nap 2015. október 22-én, csütörtökön reggel 09 óra 00 perckor kezdődött. A 20 éves Lavin Eskandar tanársegéd az iskola kávézójában ült egyik 14 éves diákjával, David Issa-val. Az iskola egyik felső emeletén a 15 éves Wahed Kosa diák ül az osztályteremben, a 42 éves Nazir Amso tanár pedig ugyanezen az emeleten egy másik osztályteremben tartotta az óráját. A 15 éves Ahmed Hassan diák későn ébredt, és az iskolába sietett.

Pettersson otthonában az egész arcát fehérre festette, szemceruzával kifestette szemeit és csillámokat szórt a hajába. Magára vette saját készítésű ruháját, egy frissen vásárolt, feketére festett második világháborús náci sisakot, egy fekete arcmaszkot, egy hosszú fekete kabátot, fekete csizmát, egy nem rég vásárolt kardot és egy japán törőt.

Pettersson 09 óra 11 perckor bejelentkezett a Facebook profiljába és egy online játék oldalra, ahonnan üzenet küldött bátyjának és két játékos barátjának. Ezután kiment az apja autójához, elment a bátyja lakására, aki ekkor már a munkahelyén volt, a lakásba belépve a konyhaasztalra tette le az értékeit, mobiltelefonját és az utolsó pénzét, ezután visszaült a kocsiba és az iskolába ment.

10 óra 06 perckor Pettersson belépve az iskolába meglátta Eskandar tanársegédet és David Issa diákot, akik épp az iskola kávézójában ültek. Egyenes odasétált hozzájuk, és kardjával Eskandar fejére egy átlós, halálos sebet ejtett. Eskandar a földre zuhant, majd az ámokfutó két alkalommal hátba szúrta őt. David Issa szintén megsebesítette a karján.

A cselekményt látta egy oktató, az igazgatóhelyettes és a kávézó pultosa is, aki azonnal megnyomta a vészjelzőt. A két pedagógus elmondta, hogy az ámokfutó a semmiből tűnt fel, és hogy azt hitték, hogy valaki Halloweenre való tekintettel, viccből beöltözött.

10 óra 08 perckor érkezett be a rendőrségre az első segélyhívás az igazgatóhelyettestől. Pettersson ezidőben ugyanúgy az iskola épületén belül tartózkodik, ahol keresi az újabb áldozatát. Masírozva közlekedett, mint egy katona, közben hangosan hallgatta mobiltelefonján a Rob Zombie - Dragula című zenét. A masírozás közben módszeresen átnézte a folyosókat és a könyvtárat, ahol egy egész osztálynyi 6 éves gyerek próbált elrejtőzni a padok és székek alatt az ámokfutó elől.

Az ámokfutó a masírozása közben nem támadta meg a fiatalabb tanulókat, lányokat és nőket. A második emeletre érve találkozott Ahmed Hassan diákkal, akit, amint észrevett, hasba szúrt. A második emeleten két diák meglátta az álarcos ámokfutót, amire azt hitték, hogy valamilyen vicc, emiatt megkérdezték, hogy készíthetnek-e vele egy közös képet. Az elkövető bólintott és jelzett a diákoknak, hogy mellé állhatnak.

3. ábra: Pettersson és a fényképet kérő két diák a folyosón
Forrás: *Journals of Forensic Science*

A képkészítést követően Nazir Amso tanár lépett az ámokfutó elé, aki megpróbálta levenni a maszkot a veszélytelennek gondolt elkövetőről. Pettersson hasba szúrta a tanárt. A tanár és a

diákok ekkor döbbsentek rá arra, hogy egy ámokfutás van folyamatban, majd elfutottak a folyosóról.

Amso erősen vérezve előre rohant, majd az iskola épületén kívül összeesett a fűben, ahol mások segítettek neki. Pettersson üldözte egy darabig, de mielőtt kilépett volna az épületből, megállt, majd visszament a második emeleti folyosóra. Bekopogott egy második emeleti tanterembe, ahonnan Wahed Kosa nyitotta ki neki az ajtót, aki megkérdezte tőle, hogy „Ki vagy te?”. Ezt követően Pettersson körülbelül 20 másodpercig bámult rá, majd váratlanul hasba szúrta. Kosa volt Pettersson negyedik áldozata. A fiatal diák súlyos sérülései ellenére képes volt becsukni és bezárni az ajtót. Osztálytársai látták azt, hogy vérzik a hasa, de azt hitték, hogy ez csak egy tréfa. Kosa kimenekült a teremből, hogy segítséget kérjen.

Rendőri intézkedések

A rendőrség első járőrei 10 óra 16 perckor érkeztek meg az iskolához, 10 perccel a támadás kezdete után. Berohantak az épületbe, ahol meglátták a meggyilkolt Eskandart és a súlyosan sérült Hassant a földön. Szinte azonnal észrevették az ámokfutót, aki a második emelet folyosóján masírozott. A rendőrök felfutottak a lépcsőn és felszólították Petterssont, hogy tegye le a kardot. Az ámokfutó a kardját felemelve a rendőrök irányába indult. Mindkét rendőr egyszerre lövést adott le az ámokfutóra. Az elkövetőt kettőből egy lövedék eltalálta, amely következtében a földre esett. Pettersson először segítséget kért, majd megbilincselve némán feküdt a földön és a semmibe bámult.

Az elkövetőt és áldozatait a Trollhättan-i Norra Älvsborgs Länssjukhus (NÄL) kórházba szállították. Lavin Eskandar a cselekmény helyszínén életét veszítette, Ahmed Hassan az esemény napján a kórházban, míg Nazir Amso pedig hat héttel később hunyt el a kórházban. Wahed Kosa súlyos sérüléssel, de túlélte a történeteket.

Az ámokfutó Anton Lundin Pettersson a lövés következtében még aznap a kórházban meghalt.

12. HIPOTÉZIS-VIZSGÁLAT

Első hipotézisemben azt feltételeztem, hogy a magányos, szociálisan kirekesztett, személyes traumát átélő emberek, akik esetenként megtapasztalták az – értékrendükbe be nem férő – igazságtalanságot, nagyobb valószínűséggel lesznek hajlamosak az iskolai ámokfutásokra.

A kutatás során megállapíthatóvá vált, hogy a vizsgált ámokfutások elkövetői közül mindnyájan súlyos traumákat éltek át életük során. A traumákon felül a magyar és a finn ámokfutóknál nyilvánvaló tény volt az is, hogy iskolai zaklatás áldozatai voltak, amely ugyancsak komoly pszichotraumaként értékelendő. A svéd eset vonatkozásában nem egyértelmű a zaklatás megállapítása. Az elkövetők minden esetben magányos, kirekesztett emberek, akik valódi baráti kapcsolatokkal nem rendelkeztek életük során, sosem találták meg a közös hangot a diáktársaikkal. Lelkitámaszt csak egy-egy közeli hozzátartozó – édesanyjuk vagy testvérük – biztosított számukra. Az elkövetők mindegyike tapasztalt olyan – vélt vagy valós – igazságtalanságokat, amik nem fértek bele az értékrendjükbe. A svéd esetben például az elkövető az országba bevándorlókkal szemben érezte magát hátrányos helyzetben, amely később az ámokfutás motivációja is volt.

Második hipotézisemben azt vélelmeztem, hogy a szociális segítség, az elfogadás, valamint az olyan szociális környezetek hiánya, melyekben az egyéneknek nincsen lehetőségük kifejezni magukat, növelik az esélyét az iskolai ámokfutásoknak.

A kutatásban vizsgált ámokfutók egyike sem kapott jelentős szociális segítséget, ahogyan az is megállapítható, hogy mindannyiuk szociálisan izolálódott személyek voltak, akik nem rendelkeztek szorosabb interperszonális kapcsolatokkal. Az elkövetők vonatkozásában mindenkinél megállapítható volt az, hogy a környezetük nem tudott a gondolkodásmódjukkal azonosulni, ezáltal kifejezni sem tudták magukat. Az esetenkénti beszélgetések során sem sikerült egyik alkalommal sem közös témát találniuk diáktársaikkal. Az elszigeteltség elősegíthette azt a folyamatot, amely során a későbbi elkövetők a fantáziavilágba és/vagy az online térbe menekültek, ahol megélhették a kirekesztésből származó frusztrációt és valamiféle vigaszt találtak a magányosság érzésének csökkentésére.

Harmadik hipotézisem alapja az a feltevés volt, miszerint az online közösségi oldalak jelentős hatást gyakorolhatnak az iskolai ámokfutásokra és azok elkövetőire.

Az elkövetők mindegyike aktív volt az online közösségi felületeken. Használták a közösségi oldalakat, videómegosztó portálokat, valamint a svéd esetről az elkövető különböző online számítógépes játékokban is aktív volt, ahol még a cselekmény előtti búcsú levelét is

továbbította. Az online térben könnyen elérhetőek azok az információk, amelyek jelentős hatást gyakorolhatnak arra a fiatalra, akiben már az ámokfutási szándék kialakult. Az online tér hatására jöhet létre a „copy cat” jelenség is, amely leginkább a finn esetről figyelhető meg.

Negyedik hipotézisem szerint *összefüggés van az öngyilkossági hajlam és az iskolai ámokfutások elkövetése között.*

Az öngyilkossági hajlam szerepe az iskolai ámokfutások végrehajtásánál kutatásom alapján, véleményem szerint megkérdőjelezhetetlen. A három vizsgált esetből kettőben az elkövető nyilvánvalóan öngyilkos akart lenni, miután a helyzete már reménytelenné vált.

A finn esetről a rendőri egységek behatolásánál érezhette úgy az elkövető, hogy a helyzete reménytelen. A svéd esetről akkor érezhette ugyanezt a reménytelenséget az ámokfutó, amikor a rendőrök, vele szemben felszólítást alkalmaztak annak érdekében, hogy tegye le a bűncselekményhez használt eszközöket. A svéd ámokfutó ebben az esetben nem a saját kezű önkárosítást választotta, hanem a rendőrök általi öngyilkosságot kísérelte meg, melyet követően a kórházban vesztette életét.

Az öngyilkossági krízist igazolhatja az is, miszerint az elkövetők többsége hangulatzavarral küzdött, amelyek pszichopatológiáját és tünetegyüttesét áttekintve (APA, 2022) látható, hogy ezek a helyzetek szélsőséges végkifejletben akár szuicidiumban is végződhetnek.

13. ÖSSZEGZÉS ÉS KONKLÚZIÓ

13.1. A kutatásból megállapítható következtetések

A kutatás során felállított hipotézisek alapján világosan kirajzolódik egy olyan pszichológiai és szociális profil, amely az iskolai ámokfutások elkövetőire jellemző. Az általam elemzett ámokfutások egyértelműen bemutatják azt, hogy a súlyos életbeli traumák, az iskolai zaklatás, a szociális támogatás hiánya, valamint az online tér negatív hatásai mind hozzájárulhatnak ahhoz, hogy egyes fiatalok ámokfutóvá váljanak.

Az elkövetők mindegyike olyan traumatikus élményeken ment keresztül, amelyek mélyen befolyásolhatták pszichológiai fejlődésüket és mentális állapotukat. A magyar és finn esetek különösen bemutatták azt, hogy a zaklatás milyen meghatározó szerepet tölt be az emberek identitás formálódásában.

A kirekesztettség, a magány és az elutasítás, szinte minden esetben elszigeteltséghez vezetett. Ez a szociális kirekesztés és a közösségi kapcsolatok hiánya tovább növelte az elkövetők frusztrációját és belső dühét. Az igazságtalanság megtapasztalása - legyen az valós vagy vélt - szintén kulcsfontosságú elem az ámokfutások megértésében. Az elkövetők olyan szociális környezetben találták magukat, amelyben nem tudtak megfelelni az elvárásoknak, vagy amelyet igazságtalannak véltek.

Az elkövetők élete során nyilvánvalóan hiányzott az a típusú támogatás, amely segíthetett volna abban, hogy a negatív érzéseiket és gondolataikat fel tudják dolgozni. A kutatásomból kiderül, hogy a kortárs kapcsolatokban az ámokfutók nem rendelkeztek olyan barátokkal, akik azonosulni tudtak volna a gondolkodásmódjaikkal vagy segíthettek volna az önkifejezésükben. Ez a kommunikációs korlát azt eredményezte, hogy az elkövetők nem tudtak közös témát találni a diáktársaikkal, ez pedig tovább növelte a kirekesztettség érzését. A nem megfelelő kapcsolatok is erősíthettek az ámokfutás szándékának a kialakulását.

Az ámokfutók mindegyike aktívan jelen volt az online térben. A kutatás során kiderült, hogy az online közösségi oldalak és videómegosztó portálok aktív használata mellett a svéd esetben az elkövető különböző online játékokban is jelen volt.

Az internet lehetőséget biztosít arra, hogy az ámokfutók olyan információkat érjenek el, amelyek igazolják és megerősítik az ámokfutás szándékát. Az online térben egy pár kattintást követően elérhetővé válnak az ámokfutással kapcsolatos információk és videók, ahonnan inspirálódhat az majdani elkövető, ezt a jelenséget „copycat”-nek nevezi a szakirodalom. Ez különösen a finn esetben volt megfigyelhető, ahol az elkövető a korábbi ámokfutások mintájából követte el a saját ámokfutását.

Fontos megemlíteni azt is, hogy az online közösségi oldalak gyakran helyet adnak a hasonló gondolkodású egyének találkozásának, akik megerősíthetik egymást egy-egy bűncselekmény végrehajtásában.

A három vizsgált ámokfutásból kettőben az elkövető az ámokfutás után elhalálozott, így véleményem szerint magas az összefüggés az iskolai ámokfutások és az öngyilkossági szándék között. A finn és a svéd esetben is megfigyelhető, hogy az elkövetők az ámokfutás végén, a rendőri beavatkozás hatására vagy a „suicide by cop” öngyilkossági módszert választották az életük elvételére.

Az ámokfutások elkövetése véleményem szerint lehetnek a végső elkeseredés és az önpusztítás jelei, amelyben a fiatalok saját életük végére kívánnak pontot tenni, miközben egy utolsó, figyelemfelkeltő cselekedettel próbálják felhívni a világ figyelmét az általuk átélt sérelmekre, vagy igazságtalanságokra.

13.2. Az eredmény gyakorlati felhasználhatósága

A kutatás eredményeinek gyakorlati felhasználhatósága több téren is felhasználható lehet, különösen: a rendvédelmi szervek, az oktatási intézmények, a hozzátartozók, a jogalkotók és a szociális munkások számára is. Az iskolai ámokfutások megelőzése és megakadályozása érdekében a kutatás eredményei több gyakorlati javaslatot kínálnak a problémás viselkedések korai felismerésére és kezelésére, valamint az áldozatok és az elkövetők jelentősebb támogatására.

A korai felismerés és a beavatkozás kiemelt fontosságú az iskolai ámokfutások megelőzésénél. Az oktatási intézményeknek hatékonyabban kell felismerniük azokat a diákokat, akik zaklatást vagy kirekesztettséget élnek át. A felismert diákok részére pedig támogató programokat kell bevezetniük, amelyek segíthetnek a diákoknak kifejezni érzéseiket és feldolgozni traumáikat. A tanárok számára indokolt a folyamatos képzések tartása ahhoz, hogy felismerjék az ilyen helyzetben lévő diákok helyzetét és megfelelően tudjanak azokra reagálni.

A kirekesztés csökkentheti az érzelmi intelligencia fejlődését. Emiatt szükségesek lehetnek olyan mentorprogramok vagy diákcsoporthozásai, amelyek lehetőséget biztosítanak a kirekesztett diákoknak arra, hogy az csökkenjen a kirekesztettség érzetük és úgy érezzék, hogy ők egy bizonyos közösség tagjai. Az ilyen közösségekben pedig vélhetően könnyebben ki tudnak építeni baráti kapcsolatokat egymással.

A pszichológus és szociális munkás szakemberek jelenléte szintén segítheti a diákok mentális állapotának felismerését és segítségét.

A szülők képzése és tájékoztatási is rendkívül fontos teendő a diákok mentális egészségének megerősítése érdekében. A szülők a képzések és tájékoztatások alapján könnyebben fel tudják ismerni azokat a helyzeteket, ahol már indokoltabbá válhat a szakemberi segítség.

A rendvédelmi szervek számára fontos tevékenység a bűnmegelőzés érdekében az, hogy részt vegyenek az iskolai nevelésben, amely során felhívják a diákok figyelmét arra, hogy milyen – elsősorban - jogkövetkezményekkel járhat egy tréfának tűnő zaklatási tevékenység, ezzel tudatosítva a diákközösségekben azt, hogy egymást kölcsönösen tiszteljék.

Az online tevékenységekkel kapcsolatban véleményem szerint szükség van kampányok indítására, amelyek felhívják a figyelmet az online biztonságra és az internetes zaklatás következményeire.

13.3. Limitációk

A kutatásom megannyi fontos eredményt és következtetést sorol fel, azonban több korlátot is figyelembe kell venni, amelyek befolyásolhatják az eredmények általánosíthatóságát és alkalmazhatóságát:

- a terjedelmi követelmények miatt a kutatásom korlátozott esettanulmány feldolgozására volt alkalmas,
- kvantitatívan nem általánosítható,
- az ámokfutásokat illetően nem rendelkezem longitudinális adatokkal, amelyek még mélyebb belátást biztosítottak volna számomra az esetek pszichológiai hátterének megértéséhez,
- a kutatás során nem került sor a különböző kulturális és társadalmi környezetek bő elemzésére, amelyek hatással lehetnek az elkövetők motivációira.

13.4. Kitekintés, jövőben megvalósítható kutatások és azok irányai

A jövőben továbbra is folytatni szeretném e témakör kutatását és más aspektusainak megismerését, mivel több olyan ötlettel is rendelkezem, amelyről a magyar szakirodalomban egyáltalán nincs, vagy csak csekély mennyiségű tudományos publicisztika található.

A szakmai előmenetelem során bízom abban, hogy olyan munkakörben helyezkedhetek el, ami az általam feldolgozott témával összefüggésbe hozható.

IRODALOMJEGYZÉK

Jogforrás

2012. évi C. törvény a Büntető törvénykönyvről

Felhasznált irodalom

- American Psychiatric Association (2022). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5-TR)*. Arlington: APA.
- Beasley, J. O. (2004). Serial Murder in America: Case Studies of Seven Offenders. *Behavioral Sciences and the Law*, 22, 395-414. <https://doi.org/10.1002/bsl.595>
- Bóna A. (2015). A krízis lélektana. In Kiss E. Cs. & Sz. Makó H (Szerk), *Gyász, krízis, trauma és a megküzdés lélektana* (pp. 123-137). Pécs: Pro Pannonia Kiadó.
- Bowlby, J. (1951). *Maternal care and mental health*. World Health Organization Monograph . Northvale: World Health Organization Monograph.
- Cleckley, H. (1955). *The Mask Of Sanity*. St. Louis: Mosby.
- Coleman, L. (2004). *The Copycat Effect. How The Media and Popular Culture Trigger The Mayhem in Tomorrow's Headlines*. New York: Prview Pocket Books-Simon and Schuster.
- Craig, L. A., Browne, K. D. & Beech, A. R. (2008). *Assessing Risk in Sex Offenders: A Practitioner's Guide*. Hoboken: John Wiley & Sons Ltd.
- Dalbert, C. (2004). The implications and functions of just and unjust experiences in school. In Dalbert, C. & Sallay, H. (Szerk), *The Justice Motive in Adolescence and Young Adulthood. Origins and Consequences*. London: Routledge.
- Dulai P. (2020). A médiaerőszak által belobbantott tűz – egy szexuális indítékból elkövetett sorozatgyilkosság kriminálpszichológiai szemszögből. *Belügyi Szemle*, 68(2), 103-113. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.7>
- Erdélyi Á. (2021). Az online térben bekövetkező zaklatások lehetséges okai, dinamikai jellegzetességei és megoldási lehetőségei. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 9(3), 18-32. <https://doi.org/10.32561/nsz.2021.3.2>
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: W. W. Norton and Compny Inc.
- Erlandsson, A. & Meloy, J. R. (2018). The Swedish School Attack in Trollhättan. *Journal of Forensic Sciences*, 63(6), 1917-1927. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.13800>
- Fahim, A. & Dangwal, P. (2022). The Making of A Criminal: Case Study of Ted Bundy . *International Journal of Creative Research Thoughts*, 10(6), c494-c506.

- Farkas J., Erdős S., Jelencsics R. D., Pogonyi K. & Sófi Gy. (2022). Egy fiatal viktimizálódása és kriminalizál(ód)ása. In *Zárás és nyitás – Erőforrások, reakciók és megküzdés a változások idején. Konferenciakötet*. Budapest: MAGYIPETT 45. Kongresszus.
- Faust, B. (2010). *School-Shooting: Jugendliche Amokläufer zwischen Anpassung und Exklusion*. Fernwald: Psychosozial Verlag.
- Fliegeauf G. & Sófi Gy. (2023). A nemi szerep diszfória diagnosztikus hátterének bemutatása pszichológiai és kriminológiai szempontok alapján egy speciális gyermekotthonban élő, szexuálisan kizsákmányolt serdülőnél. *Belügyi Szemle*, 71(1), 91-112. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.1.5>
- Gladwell, M. (2000). *The Tipping Point: How Little Things Can Make a Big Difference*. London: Little, Brown Company.
- Gósiné Greguss A. & Székely A. (2006). A pszichológia módszerei. In Oláh A. (Szerk.), *Pszichológiai alapismeretek* (pp. 51-91). Budapest: Bölcsész Konzorcium.
- Hoffman, J. (2003). Amok - ein neuer Blick auf ein altes Phänomen. In Lorei, C. (Szerk.), *Polizei & Psychologie* (pp. 397-414). Frankfurt: Verlag für Polizeiwissenschaft.
- Jentzen, J. M. (2017). Micro Disasters: The Case of Serial Killer Jeffrey Dahmer. *Academic Forensic Pathology*, 7(3), 444-452. <https://doi.org/10.23907%2F2017.037>
- Karp, A. (2018.). *Estimating Global Civilian HELD Firearms Numbers*. Publications Briefing Paper.
- Kauhajoki School Shooting on 23 September 2008 – Report of the Investigation*. Reports and guidelines, 2010.
- Kelemen T. R. (2024). *Mozi és kalapács, avagy az egyik legismertebb magyar sorozat-bűncselekmény. Sorozat-bűncselekmények nyomában c. konferencia*. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem.
- Langman, P. (2009). *Amok im Kopf. Warum Schüler töten*. Weinham: Beltz.
- Lehoczki Á. (2014). Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14(2), 51-61.
- Lehoczki Á. & Ronyecz Cs. (2021). Emberölés nyomozói szemmel és a pszichológiai profilalkotás – esettanulmány. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2087-2105. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.2>
- Lohner, K. (2024). *Esettanulmány – Hogyan hasonlítsuk össze az almát a narancssal? Sorozat-bűncselekmények nyomában c. konferencia*. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem.

- Melle, I. (2013). The Breivik case and what psychiatrists can learn from it. *World Psychiatry*, 12(1), 16-21. <https://doi.org/10.1002%2Fwps.20002>
- Mitchell, J. (1999). Trauma, felismerés és a nyelv helye. *Thalassa*, 10(2-3), 61-81.
- Mohandie, K. & Meloy, J. R. (2011). Suicide by cop among female subjects in officer involved shooting cases. *Journal Of Forensic Science*, 56(3), 664-668. <https://doi.org/10.1111/j.1556-4029.2010.01686.x>
- Oksanen, A., Hawdon, J. & Räsänen, P. (2014). Glamorizing rampage online: School shooting fan communities on YouTube. *Technology in Society*, 39, 55-67. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2014.08.001>
- Osborne, J. R., & Salfati, C. G. (2015). Re-conceptualizing "cooling-off periods" in serial homicide. *Homicide Studies: An Interdisciplinary & International Journal*, 19(2), 188–205. <https://doi.org/10.1177/1088767914526716>
- O'Toole, M. E. (1999). *The school shooter: A Threat Assesment Perspective*. Quantico: FBI Academy.
- Patrick, C. J. (2018). *Handbook of Psychopathy*. New York: The Guilford Press.
- Pásztor A. & Angyal M. (2016). Iskolai lövöldözők: Kriminálpszichológiai adalékok a megértéshez és a beavatkozási lehetőségekhez. *Psychiatria Hungarica*, 31(2), 193-204.
- Pulay, K. (1997). A kötődésről és az anya hiányáról. In Bernáth L. & Solymosi K. (Szerk), *Fejlesztélektan olvasóköny* (pp. 43-58). Budapest: Tertia Kiadó.
- Rihmer, P. D. (2018). *A depresszió diagnózisa és a terápiája. Egyetemi előadás*. Budapest: Semmelweis Egyetem.
- Saint Martin, M. J. (1999). Running Amok: A Modern Perspective on a Culture-Bound Syndrome. *The Primary Care Companion to the Journal of Clinical Psychiatry*, 1(3), 66-70.
- Scheithauer, H. & Bondü, R. (2011). *Amoklauf und School Shooting*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH&Co. KG.
- Sófi Gy. & Farkas J. (2020). Mentális betegek kezelése és ellátása: Magyarországi intézménytörténeti vonatkozások. In Karlovitz J. T. (Szerk.), *Jogok és lehetőségek a társadalomban* (pp. 265-280). Komárno: International Research Institute.
- Stanley, H. E. (1866). *A description of the coasts of East Africa and Malabar in the beginning of the sixteenth century by Duarte Barbosa*. London.
- Stenhouse, L. (1988). Case study methods. In Keeves, J. P. (Szerk.), *Educational Research, Methodology and Measurement: An International Handbook* (pp. 49-53). Sydney: Pergamon.

- Szabó J. (2021). A személyiségzavar, különösen a pszichopátia hatása a büntetőjogi felelősségre. *Börtönügyi szemle*, 1, 25-41.
- Virágh, S. (2011). Trauma és a történelem találkozása. Emlékezet, reprezentáció, rítus. *BUKSZ*, 161-170.
- Vossekuil, B., Fein, R. A., Reddy, M., Borum, R. & Modzeleski, W. (2004). *The Final Report and Findings of the Safe School Initiative: Implications for the Prevention of School Attacks in the US*. Washington, D.C.
- Waldrich, H. P. (2010). *In blinder Wut. Amoklauf und Schule*. Köln: PapyRossa Verlag.
- Yin, K. R. (1993). *Applications of case study research*. Sage Publishing.

Internetes hivatkozások

- <https://www.worldometers.info/world-population/us-population/> Letöltés ideje: 2024.06.18. 19:23
- <https://countrymeters.info/en/Germany#:~:text=As%20of%201%20January%202024%2C%20the%20population%20of,compared%20to%20population%20of%2083%2C809%2C425%20the%20year%20before.> Letöltés ideje: 2024.06.18. 20:01
- <https://psychology-tools.com/test/pcl-22> Letöltés ideje: 2024.06.29. 11:20
- <https://www.demandsage.com/youtube-stats/> Letöltés ideje: 2024.07.05. 19:33

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra Fegyverbirtoklás az Egyesült Államokban.....	5
1. táblázat: PCL-R teszt felépítése Forrás: saját szerkesztés.....	11-12
2. táblázat: „suicide by cop” elkövetői profilok	22
1. kép: a szakiskola épületei	38
2. kép: Pettersson és a fényképet kérő két diák a folyosón	44